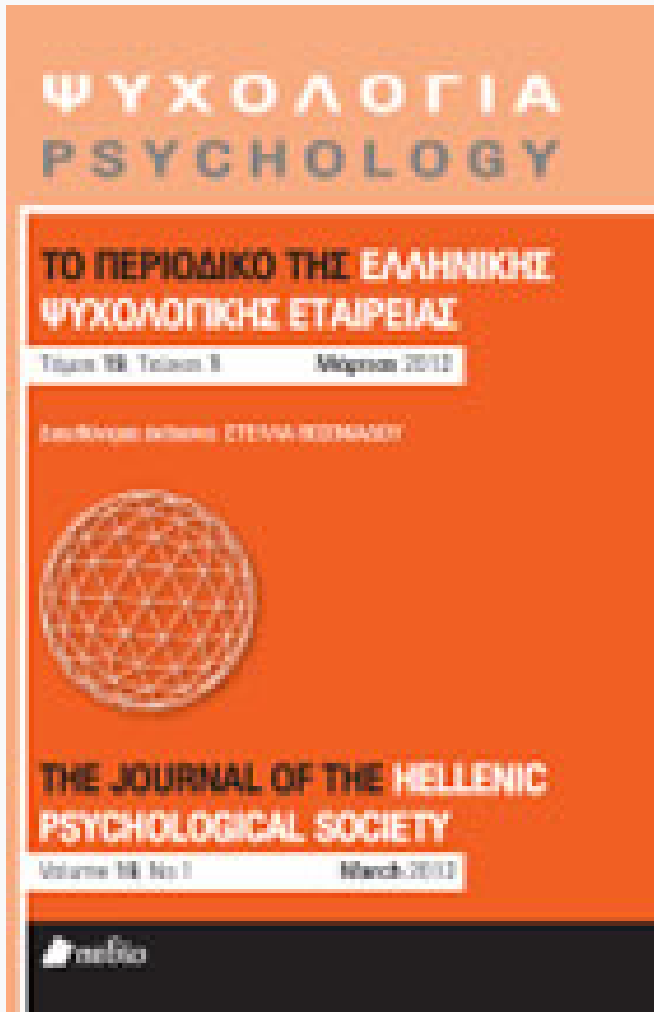

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 19, No 3 (2012)

Marriage as a life goal. Preconditions and reasons for the decision to get married

Ανθή Αργυρούδη, Παναγιώτης Κορδούτης

doi: [10.12681/psy_hps.23627](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23627)

Copyright © 2020, Ανθή Αργυρούδη, Παναγιώτης Κορδούτης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Αργυρούδη Α., & Κορδούτης Π. (2020). Marriage as a life goal. Preconditions and reasons for the decision to get married. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 19(3), 348–372.
https://doi.org/10.12681/psy_hps.23627

Ο γάμος ως στόχος ζωής Προϋποθέσεις και λόγοι για την απόφαση γάμου

ΑΝΘΗ ΑΡΓΥΡΟΥΔΗ¹

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΡΔΟΥΤΗΣ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί εάν ο γάμος γίνεται αντιληπτός μέσα από το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο, που τον ορίζει ως πλαίσιο δημιουργίας οικογένειας και απόκτησης παιδιών ή κυρίως ως συντροφική σχέση, η οποία υπαγορεύει και εναλλακτικούς προς αυτόν τρόπους οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, όπως η συμβίωση. Για το σκοπό αυτό, εξετάστηκε κατ' αρχάς εάν ο γάμος αποτελεί προσωπικό στόχο ζωής και κατόπιν διερευνήθηκαν οι προϋποθέσεις και οι λόγοι που επικαλούνται τα άτομα για να πάρουν την απόφαση σύναψης γάμου. Στην έρευνα συμμετείχαν 120 άτομα εκ των οποίων 60 ήταν έγγαμοι και 60 άγαμοι ηλικίας 24-43 ετών. Οι άγαμοι διατηρούσαν ανεπίσημη ετεροφυλοφιλική σχέση για τουλάχιστον έξι μήνες. Οι συμμετέχοντες έδωσαν τα δημογραφικά τους στοιχεία και αποκρίθηκαν σε τρία, ειδικά κατασκευασμένα για τη μελέτη, ερωτηματολόγια γνωστικής απόκρισης, ανοιχτού τύπου. Στο πρώτο, χωρίς να γίνεται οιαδήποτε αναφορά στο γάμο, εξέθεσαν τους προσωπικούς στόχους ζωής τους, στο δεύτερο δήλωσαν τις αντικειμενικές προϋποθέσεις της απόφασης γάμου και στο τρίτο τους λόγους σύναψης γάμου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι πιο συχνόι στόχοι ήταν η απόκτηση εργασίας, η δημιουργία οικογένειας και η ποιότητα των σχέσεων, χωρίς να γίνεται αναφορά στο γάμο καθαυτό. Η επαγγελματική αποκατάσταση και η εύρεση κατάλληλου συντρόφου αναδείχθηκαν οι συχνότερες προϋποθέσεις της απόφασης γάμου. Η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας ήταν οι συχνότεροι λόγοι που επικαλέστηκαν οι συμμετέχοντες για τη σύναψη γάμου, ενώ ακολουθούσαν λόγοι σχετικοί με την ποιότητα της διαπροσωπικής σχέσης. Στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων για το γάμο επικρατούσε το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο, ενώ παρουσιάστηκαν ισχνά στοιχεία νεωτέρων αντιλήψεων για μακροχρόνια συμβίωση (π.χ. συντροφικότητα) και στοιχεία παραδοσιακής ελληνικής αντίληψης (π.χ. κοινωνική αποδοχή).

Λέξεις-κλειδιά: Γάμος, Προσωπικοί στόχοι ζωής, Προϋποθέσεις για γάμο, Λόγοι για γάμο, Απόφαση για γάμο.

-
1. Διεύθυνση: Διδάκτορας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λ. Συγγρού 136, 17671 Αθήνα. Τηλ.: 6947021613. E-mail: antharg@yahoo.gr
 2. Διεύθυνση: Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λ. Συγγρού 136, 17671 Αθήνα. Τηλ.: 2109201708. E-mail: pkord@otenet.gr

1. Ο γάμος ως στόχος ζωής. Προϋποθέσεις και λόγοι για την απόφαση γάμου

Οι υπάρχουσες έρευνες για το γάμο στην Ελλάδα έχουν προσεγγίσει το ζήτημα από δημογραφική (π.χ. Κοτζαμάνης, 1997. Κοτζαμάνης, Σοφianoπούλου, 2009), κοινωνιολογική (Μαράτου-Αλιπράντη, 2010. Μουσούρου, 2005) και, αμέσως ή εμμέσως από κοινωνιοψυχολογική σκοπιά (Γεώργας, Γκαρή & Μυλωνάς, 2004. Παυλόπουλος, 2006). Η παρούσα έρευνα υιοθετεί μία κοινωνιοψυχολογική αντιμετώπιση του ζητήματος και φιλοδοξεί να το εξετάσει περισσότερο ενδοατομικά, εμβαθύνοντας στα υποκειμενικά γνωστικά περιεχόμενα ή γνωσθήματα της έννοιας γάμος. Υπό την οπτική αυτή, η έρευνα θέτει θεμελιώδη ερωτήματα, όπως κατά πόσον ο γάμος αποτελεί στόχο ζωής και πως νοηματοδοτείται, ποιες αντικειμενικές προϋποθέσεις θεωρούνται απαραίτητες για τη λήψη της απόφασης γάμου και ποιούς λόγους ή αποδόσεις αιτίου επικαλούνται για τη σύναψη γάμου. Προσδοκούμε ότι η προσέγγιση αυτή θα δώσει το έναυσμα για την κατανόηση της νοηματικής σύλληψης του γάμου και της σημασίας που αποδίδεται σε αυτόν στις μέρες μας από τα κοινωνικά υποκείμενα.

Ο γάμος ως στόχος ζωής

Η γαμήλια δέσμευση ορίζεται ως η επιλογή να δεσμευτεί κάποιος/α με ένα άλλο άτομο, δημόσια, σε μία στενή διαπροσωπική σχέση, με σκοπό να παραμείνει μακροπρόθεσμα στο πλαίσιο της (Surra & Hughes, 1997. Johnson, 1991). Μάλιστα, στις περισσότερες κοινωνικές παραδόσεις κυριαρχεί και κατοχυρώνεται θεσμικά η αντίληψη ότι ο γάμος περιλαμβάνει τη δημόσια και ρητή υπόσχεση για μακροήμερευση της σχέσης και για εκατέρωθεν αφοσίωση των συντρόφων (Quinn, 1996). Η δημόσια, κοινωνική και θεσμική αυτή διάσταση της απόφασης ορίζει τη στενή διαπροσωπική σχέση, και τούτο διότι η απόφαση για τη γαμήλια δέσμευση εδράζεται στην αποδοχή μιας συγκεκριμένης κοινωνικής νοηματοδότησης του γάμου, η οποία καθίσταται προσωπική, ενσωματώνεται δηλαδή ως προσω-

πικός στόχος ζωής που φέρει γνωστές και αποδεκτές συνέπειες (Adams & Jones, 1997). Γενικότερα, ο γάμος, τόσο για κοινωνικούς όσο και για ψυχολογικούς λόγους, γίνεται υποκειμενικά αντιληπτός ως στόχος ζωής (Byrd, 2009), διότι (α) συνδέεται με «οικονομικά, πολιτισμικά και συμβολικά προνόμια» (Bourdieu, 1996), τα οποία στερούνται όσοι δεν τον επιλέγουν (Byrne & Carr, 2005), (β) ικανοποιεί τις ανάγκες του ατόμου για ψυχολογική εγγύτητα, αγάπη και φροντίδα, περισσότερο από άλλου τύπου σχέσεις (Barrett & McIntosh, 1982. Bourdieu, 1996. Jamieson, 1999), (γ) η εκτός γάμου μοναχική ζωή είναι ως ένα βαθμό κοινωνικά στιγματισμένη (Byrne & Carr, 2005), ενώ άλλοι τύποι συντροφικότητας και συμβίωσης έχουν χαμηλή αποδοχή, (δ) αποτελεί για τις περισσότερες κοινωνίες αξία «ορθολογικού» χαρακτήρα, επιθυμητή και ενσωματωμένη στο κυρίως ρεύμα των αξιών, και (ε) είναι πηγή προσδιορισμού της προσωπικής ταυτότητας, ενώ η μη πραγματοποίησή του συχνά ταυτίζεται με προσωπική αποτυχία.

Γενικά, οι προσωπικοί στόχοι θεωρούνται καθοριστικοί για τη λήψη της απόφασης του γάμου και προϋποθέτουν δράση, καταβολή προσπάθειας, επιμονή καθώς και γνωστικές διεργασίες για την επίτευξή τους. Οι στόχοι διακρίνονται σε ενδογενείς και εξωγενείς (Kasser & Ryan, 1996). Οι ενδογενείς στόχοι συνάδουν με τις ψυχολογικές ανάγκες για αυτονομία, ψυχολογική εγγύτητα και προσωπική ικανοποίηση ενώ οι εξωγενείς σχετίζονται με την ανάγκη για απόκτηση αμοιβών ή/και της κοινωνικής εκτίμησης (Deci & Ryan, 2000. Kasser, 2002b. Ryan & Deci, 2000). Οι εξωγενείς στόχοι, αν και συχνά αποτελούν το συντελεστικό μέσο για την ικανοποίηση των ενδογενών στόχων (Deci & Ryan, 2000), όταν τίθενται σε προτεραιότητα, υπονομεύουν την ευδωση των ενδογενών (Kasser, 2002a. Kasser, Ryan, Couchman & Sheldon, 2004). Για παράδειγμα, ο στόχος για επαγγελματική καταξίωση μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην ικανοποίηση του στόχου για μια σταθερή ερωτική σχέση ή ακόμη και για τη σύναψη γάμου.

Η συνθετότητα των κοινωνικών και ψυχολογικών παραγόντων που συμβάλλουν στην απόφαση

για γάμο, τον καθιστούν εν δυνάμει, ταυτόχρονα ενδογενή και εξωγενή στόχο. Ωστόσο, η διπλή αυτή φύση της απόφασης διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και κατά χρονικές περιόδους. Είναι, επομένως, αναγκαίο για την κατανόηση της απόφασης για γάμο να εξετάζονται οι υποκειμενικές παράμετροι κοινωνικής νοηματοδότησής της. Επί παραδείγματι, γνωρίζουμε ότι ο γάμος στο δυτικό πολιτισμικό πλαίσιο αποτελεί-σε για το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας του εξωγενή κυρίως στόχο, δηλαδή το άτομο όφειλε να τον επιλέξει για κοινωνικούς λόγους ή ακριβέστερα, το στενό κοινωνικό του περιβάλλον επέλεγε το γάμο εξ ονόματός του. Ο γάμος συνδεόταν ελάχιστα με τα προσωπικά συναισθήματα του ατόμου, τις επιλογές του και τις βαθύτερες ανάγκες του, ενώ το ζητούμενο δεν ήταν η προσωπική ευτυχία αλλά η κοινωνική ολοκλήρωση του ατόμου, η επέκταση, συντήρηση και καταξίωση του κοινωνικού δικτύου στο οποίο το άτομο εντασσόταν.

Ο γάμος άρχισε να γίνεται αποδεκτός ως περισσότερο ενδογενής στόχος, δηλαδή, ως επιλογή ζωής συνδεδεμένη με τον έρωτα για ένα άλλο πρόσωπο και την επιδίωξη της προσωπικής ευτυχίας, μόλις τη Βικτωριανή εποχή στη Μεγάλη Βρετανία (Miller, Perlman & Brehm, 2007). Οι αντιλήψεις της εποχής εκείνης γύρω από το γάμο παγιώθηκαν με την πάροδο του χρόνου σε ό,τι συνεχίζουμε να αντιλαμβάνομαστε σήμερα ως *παραδοσιακή δυτική αντίληψη για το γάμο*. Η αντίληψη αυτή μπορεί να συμπυκνωθεί ως εξής: (α) τα άτομα επιλέγουν το γάμο εθελοντικά και (β) πρέπει να φτάσουν σε ένα επίπεδο ηλικιακής, κυρίως, ωριμότητας πριν παντρευτούν, (γ) ο γάμος γίνεται ανάμεσα σε ετεροφυλόφιλα άτομα, (δ) ο σύζυγος είναι η κεφαλή της οικογένειας, (ε) ο γάμος εμπεριέχει την έννοια της σεξουαλικής αποκλειστικότητας, (στ) η γονεϊκότητα και η απόκτηση παιδιών είναι στόχος του γάμου, και (ζ) κατά κανόνα, οι ρόλοι του φύλου που συνδέονται με τον γάμο είναι διακριτοί (Nock, 1998). Η παραπάνω αντίληψη διαδόθηκε και έγινε αποδεκτή ευρύτατα από τις κοινωνίες και τα θεσμικά συστήματα των δυτικών χωρών.

Η σύγχρονη ελληνική αντίληψη για το γάμο

μάλλον έχει ενσωματώσει τη δυτική έμφαση στην ατομική επιλογή, του γάμου δηλαδή, ως ενδογενούς ατομικού στόχου. Αναμφισβήτητα, αυτό συμβαίνει στο θεσμικό επίπεδο, πράγμα που με τη σειρά του επηρεάζει και τις κοινωνικές αντιλήψεις για το γάμο. Το παραδοσιακό, εν τούτοις, πλαίσιο του γάμου στην ελληνική κοινωνία παρουσιάζει διαφοροποιήσεις από το δυτικό παραδοσιακό πλαίσιο, που παραπέμπουν σε παλαιότερες μορφές εξέλιξης του τελευταίου. Η ελληνική κοινωνία είχε επί μακρόν περισσότερο ολοκρατικό ή συλλογικό παρά ατομοκρατικό ή ατομικιστικό χαρακτήρα (Doumanis, 1983. Georgas, 1989), για τούτο και η δυτική αντίληψη του γάμου ως ενδογενούς στόχου, η έμφαση δηλαδή στην ατομική επιλογή, άργησε να γίνει κοινωνικά αποδεκτή. Μέχρι και τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, ο γάμος αποτελούσε πρωτίστως εξωγενή στόχο, δηλαδή κοινωνικά επιβεβλημένη απόφαση, σημαντική για το άτομο επειδή ήταν σημαντική για την ενδοομάδα στην οποία ανήκε, λειτουργική για το δίκτυό της και αποδοτική για τα κοινά συμφέροντά της. Σκοπός της γαμήλιας δέσμευσης ήταν, βεβαίως, η απόκτηση απογόνων αλλά ταυτόχρονα, και χάρη σε αυτούς, η ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών και της κοινωνικής εμβέλειας της ενδοομάδας (Georgas, 1989. Μουσούρου, 1981). Οι ενδογενείς στόχοι, οι ατομικές επιθυμίες και επιλογές είχαν δευτερεύοντα ρόλο έναντι των εξωγενών. Μαζί με την υποχώρηση των ολοκρατικών χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας προς χάριν των ατομοκρατικών, η παραδοσιακή αυτή νοηματοδότηση του γάμου στην Ελλάδα έχει τροποποιηθεί, ενσωματώνοντας –ίσως και ξεπερνώντας– το δυτικό παραδοσιακό μοντέλο. Άλλωστε, πλήθος ερευνών στις δυτικές χώρες υποδεικνύουν ότι το ίδιο το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο του γάμου έχει αλλάξει δραματικά. Οι διαθέσιμες δημογραφικές, κοινωνιολογικές και οι λίγες ψυχολογικές έρευνες για το γάμο υποδεικνύουν ότι ανάλογες αλλαγές νοηματοδότησης μπορεί να έχουμε και στην Ελλάδα. Παρακάτω, ανασκοπούνται σύντομα οι έρευνες αυτές που αφορούν τις αλλαγές στη νοηματοδότηση του γάμου στο δυτικό πλαίσιο και την Ελλάδα.

Σύγχρονες εξελίξεις στη νοηματοδότηση του γάμου, στο δυτικό πλαίσιο και στην Ελλάδα

Το νόημα του γάμου, οι αντικειμενικές προϋποθέσεις της απόφασης και οι λόγοι της, στο δυτικό πλαίσιο. Οι εξελίξεις γύρω από το σύγχρονο νόημα του γάμου δείχνουν να εποικοδομούν και να προεκτείνουν την ατομικότητα της γαμήλιας απόφασης που εισήγαγε η Βικτωριανή εποχή. Από μόνες τους οι προεκτάσεις αυτές καθιστούν τη διεργασία απόφασης γάμου ιδιαίτερα πολύπλοκη. Η έμφαση στην ατομική επιλογή έχει ενταθεί και αφομοιωθεί στην πολύπλοκη διαδικασία μετάβασης από την εφηβική στην ενήλικη ζωή. Επιπλέον, η απόφαση αφορά ισομερώς και τα δύο φύλα, τα οποία πρέπει να εντάξουν την απόφαση για γάμο στο σχέδιο ζωής τους. Κατά την παλαιότερη παραδοσιακή αντίληψη, η γυναίκα έπρεπε να εντάξει τα σχέδια ζωής της στο γάμο ή να παραιτηθεί από αυτά. Αυτό πλέον δεν συμβαίνει στον ίδιο βαθμό που συνέβαινε στο παρελθόν. Αμφότερα τα φύλα έχουν στόχους ζωής και εμμένουν σε αυτούς. Η αμοιβαία απόφαση για γάμο είναι και ένα ζήτημα συνδυασμού σχεδίων ζωής και σταδιοδρομιών (Coontz, 2008). Ο γάμος, επίσης, έπεται της εργασιακής και οικονομικής αποκατάστασης για την οποία συχνά απαιτούνται σπουδές παρατεταμένης διάρκειας. Η αύξηση της διάρκειας των σπουδών, η καθυστέρηση της μετάβασης από την ολοκλήρωση των σπουδών στην εργασία συμβάλλει στην αναβολή της απόφασης για γάμο (Bynner, 2009. Galland, 2002). Εκτός αυτού, η έμφαση των δυτικών κοινωνικών στην εμπειρία της νεότητας και την αξιοποίηση του ατομικού ελεύθερου χρόνου των νέων για συσσώρευση εμπειριών παιδείας και ζωής έχει οδηγήσει σε παράταση της εφηβείας και αναβολή των υποχρεώσεων της οικογενειακής ζωής, δημιουργώντας το φαινόμενο της ψυχολογικής νεοτενίας (Charlton, 2007). Ο γάμος απαιτεί πλέον θητεία ωριμότητας και ως προς την ηλικία και ως προς τις εμπειρίες ζωής.

Στην απόφαση γάμου, πέρα από τις παραπάνω λίγο-πολύ αντικειμενικές προϋποθέσεις, υπεισέρχονται, λόγω ακριβώς του ότι αποτελεί από-

φαση ελεύθερης βούλησης, και υποκειμενικά κριτήρια, κάποια από τα οποία αφορούν το προς επιλογή για γάμο άτομο και κάποια άλλα την ίδια την ερωτική σχέση. Συγκεκριμένα, οι λόγοι για τους οποίους ένα άτομο προβαίνει στην απόφαση γάμου θα μπορούσαν να διακριθούν σε: (α) ενδοπροσωπικούς, οι οποίοι αναφέρονται σε επιθυμίες, ανάγκες και χαρακτηριστικά του ατόμου ή της σχέσης, ανεξάρτητα από αναμενόμενες κοινωνικές προσδοκίες (π.χ. στην επιθυμία για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας, στην ανάγκη για προσωπική ολοκλήρωση, στην ανάγκη για υποστήριξη και αποδοχή μέσα στη σχέση), (β) διαπροσωπικούς, οι οποίοι αναφέρονται στην αλληλεπίδραση μεταξύ των συντρόφων (π.χ. στη συμβατότητα των συμπεριφορών, στην καλή επικοινωνία σε συναισθηματικό και πρακτικό επίπεδο, στην ανάγκη για ισοτιμία στη σχέση), (γ) σε κοινωνικούς, οι οποίοι αναφέρονται στη δημιουργία σταθερής σχέσης και οικογένειας ως μέσου ένταξης σε κοινωνικό δίκτυο, το οποίο ενδυναμώνει το άτομο και του προσπορίζει οφέλη μέσα από σειρά σημαντικών τρίτων, όπως γονείς, φίλοι, συγγενείς, επαγγελματικές γνωριμίες ή ακόμη κι εν δυνάμει εναλλακτικούς συντρόφους, και (δ) περιστασιακούς, οι οποίοι αναφέρονται σε συγκεκριμένες αντικειμενικές συνθήκες που πλαισιώνουν τη σχέση, όπως η απουσία δυνατότητας για συγκατοίκηση ή η απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη (Surra & Hughes, 1997).

Οι Orbuch, Veroff και Holmberg (1993), μελετώντας τις αφηγήσεις ατόμων κατά τη διαδικασία δέσμευσης σε γάμο, κατέληξαν σε παρόμοιες θεματικές κατηγορίες λόγων. Στην έρευνά τους μερικά ζευγάρια επικεντρώθηκαν σε θετικά ερωτικά θέματα (π.χ. «ήταν έρωτας από την πρώτη ματιά»), άλλοι σε θέματα θετικά αλλά μη ερωτικά (π.χ. «είχαμε αρχίσει να τα πηγαίνουμε καλά τον τελευταίο καιρό»), και άλλοι σε πραγματικά γεγονότα (π.χ. η εγκυμοσύνη) ή σε εμπόδια (π.χ. η αντίθεση των γονέων). Παρομοίως, οι Surra και Hughes (1997) προσδιόρισαν δύο βασικούς παράγοντες που θα μπορούσαν να ωθήσουν κάποιον στη απόφαση για γάμο. Ο πρώτος παράγοντας συνδέεται με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης, όπως αυτά που προσδιορίζουν τη δέσμευση (μοίρασμα, αμοιβαία

προνόμια, συμβατότητα, συντροφικότητα, σεξουαλική αποκλειστικότητα, αίσθημα δικαίου και ισοτιμίας, επένδυση στη σχέση), την εγγύτητα (συναισθηματική και πρακτική επικοινωνία, οικειότητα με τις εκατέρωθεν οικογένειες προέλευσης) ή τον έλεγχο και την εξουσία στη σχέση (Baucorn, Epstein, Rankin & Burnett, 1996. Coontz, 2007. Jones & Nelson, 1996. Laner & Russell, 1994. Quinn, 1996. Shulman, Rosenheim, & Knafo, 1999. Wyatt, 1999.). Όσον αφορά το δεύτερο παράγοντα, αυτός αναφέρεται σε συγκεκριμένα γεγονότα, όπως για παράδειγμα μια απρογραμματίστη εγκυμοσύνη ή η πίεση από το οικογενειακό περιβάλλον κ.ο.κ.

Βεβαία, η αντιλαμβανόμενη καταλληλότητα του/της συντρόφου αποτελεί μια ακόμη βασική προϋπόθεση που τα άτομα λαμβάνουν υπόψη στην απόφαση σύναψης γάμου. Φαίνεται ότι υπάρχει μια ενιαία πλην όμως δυναμική αντίληψη των κριτηρίων καταλληλότητας του μέλλοντος/ουσας συντρόφου που εξαρτάται από τα χωροχρονικά πλαίσια, όπως το συγκεκριμένο μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία, η εργασία, η περιοχή κ.ο.κ. (Raley & Bratter, 2004), αλλά και τα ψυχολογικά, υλικά και συμβολικά αγαθά που δύναται να συνεισφέρει στη σχέση (π.χ. εμφάνιση και σεξουαλική ζωντάνια, εκφραστικό και επικοινωνιακό χάρισμα, κοινωνικό γόητρο και δίκτυο, χρόνο και ενέργεια, υλικό πλούτο κ.ά.) (Foa & Foa, 1980. Sprecher & Schwartz, 1994).

Μία σημαντική, τέλος, νοηματική εξέλιξη αφορά το χαρακτήρα του παλαιού αιτήματος της συντροφικότητας, το οποίο κατά τη σύγχρονη αντίληψη του γάμου δείχνει να έχει τάσεις αυτονομησης έναντι του παραδοσιακού αιτήματος για δημιουργία οικογένειας και απόκτηση παιδιών. Με άλλα λόγια, η συντροφική σχέση που κατοχυρώνεται θεσμικά με το γάμο αναπαρίσταται και ως αυτοσκοπός. Ο γάμος, υπό το πρίσμα αυτό, θεωρείται ότι ενδυναμώνει τη στενή διαπροσωπική σχέση, καλλιεργεί και ολοκληρώνει μέσω της αλληλεπίδρασης τις προσωπικότητες των ατόμων, παρέχει πρακτικά οφέλη και ικανοποιεί την ανάγκη τους για ασφάλεια, απομακρύνοντας το φόβο της μοναχικότητας (Miller, Perlman & Brehm, 2007).

Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα και η σημασία της για το γάμο ως στόχο ζωής. Ορισμένες αντικειμενικές τάσεις και μεταβολές περί το γάμο στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες δημιουργούν την υπόνοια ότι ενδέχεται να έχουμε αλλαγές στην κοινωνική σημασία του γάμου αλλά και στην υποκειμενική αντίληψή του, ίσως προς μία κατεύθυνση που προσεγγίζει ορισμένες από τις αλλαγές που παρατηρούνται στο σύγχρονο δυτικό πλαίσιο του γάμου. Σύμφωνα με τις κοινωνιολογικές και δημογραφικές έρευνες, οι αλλαγές αυτές αναφέρονται στη μείωση της γαμηλιότητας, στην αύξηση των διαζυγίων, στην αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών, στην υπογεννητικότητα, στη συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας και στις μεταβολές της δομής της συζυγικής οικογένειας (Μουσουρού, 2005). Παρότι όλα αυτά τα φαινόμενα πιθανόν να προσδιορίζουν τη νοηματοδότηση του γάμου σήμερα, στην παρούσα εργασία θα περιοριστούμε μόνο σε σύντομη συζήτηση της σημασίας της γαμηλιότητας, η οποία φαίνεται ειδικότερα να συνδέεται με την απόφαση για γάμο.

Η γαμηλιότητα ορίζεται ως το σύνολο των γάμων ανά έτος. Κατά τη μεταπολεμική περίοδο και με το τέλος του εμφυλίου πολέμου, η γαμηλιότητα ακολούθησε ελαφρά ανοδική τάση, αγγίζοντας στα τέλη της δεκαετίας του 1960 τις μέγιστες τιμές της (7%), για να παραμείνει σταθερή για μία δεκαετία. Μάλιστα, σε σύγκριση με τη γαμηλιότητα των βορειοευρωπαϊκών χωρών, η γαμηλιότητα στην Ελλάδα υπήρξε υψηλή. Ακολούθησε όμως πτωτική τάση το 1980 (6,5%), η οποία συνεχίστηκε το 2000 (5,9%) και έκτοτε σταθεροποιήθηκε στο 5,5% (Κοτζαμάνης, 1997. Κοτζαμάνης, 2000. Κοτζαμάνης, Σοφianoπούλου, 2009. Μαράτου-Αλιπράντη, 2010. Συμεωνίδου, 2002). Βεβαία, η μείωση της γαμηλιότητας δεν είναι απαραίτητο να παραπέμψει σε αλλαγή του νοήματος του γάμου, εφόσον συνδέεται με τη δημογραφική δυσαναλογία μεταξύ νεότερων και μεγαλύτερων γενεών (γήρανση του πληθυσμού). Εντούτοις, είναι πολύ πιθανό να συνδέεται με αλλαγή στοχοθεσίας ζωής μεταξύ των νέων, ανεξαρτήτως φύλου, εφόσον η απόφαση για τη δημιουργία οικογένειας μετατίθεται μετά την ικανοποίηση ατομικών στόχων (ολοκλήρωση σπουδών, επαγγελμα-

τική αποκατάσταση κ.ά.), η οποία απαιτεί ολοένα και περισσότερο χρόνο ζωής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μέση ηλικία των γυναικών στον πρώτο γάμο κυμαινόταν στη δεκαετία του 1960 μεταξύ 20-29 ετών, γνωρίζοντας τις επόμενες δεκαετίες ραγδαία αύξηση για να φτάσει το 2004 στα 25-34 έτη (Κοτζαμάνης & Σοφianoπούλου, 2009).

Ενδεικτικές αντιλήψεις για τη νοηματοδότηση της απόφασης για γάμο στην Ελλάδα. Όπως αναφέρθηκε, οι έρευνες στην ψυχολογία για το γάμο είναι περιορισμένες, και όσες υπάρχουν μάς δίνουν λίγες πληροφορίες για το νόημα της απόφασης γάμου. Σε γενικές γραμμές, πάντως, οι υπάρχουσες έρευνες υποδεικνύουν ότι οι αντιλήψεις για τον γάμο προσεγγίζουν μεν ό,τι περιγράψαμε ως δυτική παραδοσιακή αντίληψη, διατηρώντας όμως ορισμένα σημαντικά χαρακτηριστικά και από την παραδοσιακή ελληνική αντίληψη. Συγκεκριμένα, ο γάμος συνδέεται με τη δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση παιδιών (Παυλόπουλος, 2006. Τσανίρα, 2008). Δευτερευόντως, θεωρείται ότι συμβάλλει στην ανάπτυξη στενών σχέσεων με τα μέλη της εκτεταμένης οικογένειας, με φιλικές οικογένειες και με τους «δικούς μας ανθρώπους», και επικουρεί τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού δικτύου πρόσφορου για την ικανοποίηση αναγκών και την εξυπηρέτηση κοινών συμφερόντων. Φαίνεται, ωστόσο, να έχει εγκαταλειφθεί η ιεράρχηση των ρόλων του φύλου εντός του γάμου και να έχει αμφισβητηθεί ο ρόλος του συζύγου ως αρχηγού της οικογένειας (Γεώργας, 1995). Την αμφισβήτηση των παραδοσιακών ρόλων εντός της οικογένειας, τη σύγχυση που επιφέρει η μη εδραίωση νέων και τη συνεχή διαπραγματεύσή τους διαπιστώνει και η Κατάκη (2012), τονίζοντας ωστόσο ότι η παραδοσιακή ρήτρα που διασφαλίζει ότι οι οικογένεια αποτελεί δίχτυ ασφαλείας, το οποίο πλέκεται προς χάριν των παιδιών της παραμένει ανθεκτική. Η Τσανίρα (2008), μας προσφέρει ορισμένα δεδομένα που διαφωτίζουν περισσότερο την ίδια την απόφαση για γάμο. Στην ποιοτική της μελέτη για τη διερεύνηση της μετάβασης στην ενήλικη ζωή, που διεξήγαγε σε νέους ηλικίας 21-29 ετών, με τη χρήση ημι-δομημένων συνεντεύξεων, διαπίστωσε ότι

στην απόφαση για γάμο απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η επιθυμία του ζευγαριού να αποκτήσει παιδιά, καθώς επίσης η επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση των εμπλεκομένων. Ο Παυλόπουλος (2006), σε μελέτη για τους μύθους του γάμου, επιβεβαίωσε τη σύνδεση της απόφασης γάμου με την απόκτηση παιδιών σε υψηλό ποσοστό (περίπου 90%). Εν τούτοις, ορισμένα παράλληλα δεδομένα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η «παραδοσιακότητα» των αντιλήψεων για το γάμο ενδεχομένως περιορίζεται στο ζήτημα της απόκτησης οικογένειας και παιδιών. Επί παραδείγματι, στη μελέτη της Τσανίρα (2008) η σεξουαλική ζωή εκτός γάμου γίνεται αποδεκτή, ακόμη και από τους γονείς των νέων, αντίληψη που κάποτε αποτελούσε ταμπού. Η Μαράτου-Αλιπράντη (2010), επιπλέον, διαπιστώνει ότι παρά τη διατήρηση και τη συνεχιζόμενη αποδοχή του παραδοσιακού νοήματος του γάμου, ολοένα και περισσότερο εμφανίζονται αντιλήψεις και συμπεριφορές που δεν συνάδουν με αυτήν αλλά υποστηρίζουν εναλλακτικές μορφές συμβίωσης και συντροφικότητας. Οι αλλαγές αυτές συντελούν στη διαρκή αύξηση της παρουσίας νέων σχημάτων οικογενειακής ζωής, όπως συμβίωση χωρίς γάμο, μονογονεϊκές οικογένειες, μοναχικά άτομα, εύκολη έξοδο από τη σχέση με διαζύγιο, συμβίωση μετά το διαζύγιο κ.ά. Η ύπαρξη των σχημάτων αυτών πιθανόν να δηλώνει ότι έχουμε έμφαση στο συντροφικό χαρακτήρα της σταθερής ερωτικής σχέσης. Είναι δυνατόν, δηλαδή, να διαπιστώνεται και στην Ελλάδα η εμφάνιση του φαινομένου του συντροφικού γάμου που παρατηρείται σε πολλές δυτικές χώρες και περιλαμβάνει την απόκτηση παιδιών και οικογένειας ως επιλογή και όχι ως υποχρεωτικό σκοπό (Muncie, Whetherell, Langan, Dallos, & Cochrane, 2009). Εάν συμβαίνει αυτό, τα νέα εναλλακτικά σχήματα συμβίωσης ίσως να λειτουργούν ως εναλλακτικά του γάμου, καθιστώντας την απόφαση για σύναψη γάμου περιττή.

Παρά τα σχετικά περιορισμένα δεδομένα είναι σαφές ότι το παραδοσιακό νόημα του γάμου παραμένει κυρίαρχο στην Ελλάδα αλλά πιθανόν να δέχεται είτε αμφισβήτηση είτε εμπλουτισμό από το σύγχρονο δυτικό περί γάμου νοηματικό πλαίσιο και τις νέες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού

βίου, που λειτουργούν εναλλακτικά και παράλληλα προς το γάμο. Για το λόγο αυτό, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε κατά πόσο βρισκόμαστε σε μεταβατική φάση του νόηματος της απόφασης για γάμο και των περιεχομένων της.

Σκοποί της έρευνας και εμπειρικές προσδοκίες

Ο γενικότερος στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστώσει περιγραφικά το νόημα που προσδίδεται σήμερα στην απόφαση γάμου, από ανθρώπους οι οποίοι είτε έχουν είτε δεν έχουν την εμπειρία αυτή. Το νόημα του γάμου στην παρούσα μελέτη προσεγγίζεται πολύ συγκεκριμένα μέσα από: (α) τις αντικειμενικές προϋποθέσεις του γάμου, (β) τις υποκειμενικές αιτίες που τα άτομα επικαλούνται για να έλθουν σε γάμο και (γ) το βαθμό ένταξης του γάμου μεταξύ των γενικότερων στόχων της ζωής ενός ατόμου. Επιλέξαμε να εξετάσουμε τη νοηματοδότηση της απόφασης γάμου σε έγγαμους και άγαμους διότι ο γάμος έχει έντονα κοινωνικοθεσμικό και λειτουργικό χαρακτήρα και, επομένως, η νοηματοδότησή του θα ήταν λειψή χωρίς την οπτική γωνία αυτών που έχουν βιώσει την απόφαση για γάμο και τις λειτουργικές για το άτομο συνέπειές του. Από την άλλη πλευρά, είναι σημαντικό να εξεταστεί κατά πόσον ο γάμος τίθεται αυθορμήτως ως στόχος ζωής και από όσους δεν έχουν ακόμη αυτήν τη εμπειρία.

Πρωταρχικός σκοπός της έρευνας, λοιπόν, ήταν να εξετάσει εάν ο γάμος ανακύπτει μεταξύ των στόχων ζωής που αναφέρονται αυθόρμητα και, μάλιστα, να διερευνήσει πόσο συχνά αναφέρεται έναντι άλλων στόχων είτε ενδογενών είτε εξωγενών. Αναμένουμε ότι άλλοι προσωπικοί στόχοι ενδογενείς ή και εξωγενείς θα είναι συχνότεροι του γάμου, εφόσον αυτός επηρεάζεται από το παραδοσιακό δυτικό μοντέλο νοηματοδότησης. Επί παραδείγματι, αναμένεται να αναφέρονται συχνότεροι του γάμου στόχοι, όπως η ολοκλήρωση σπουδών, η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική διασφάλιση. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο, υποθέτουμε ότι η ρητή αναφορά στο γάμο, ως στόχο ζωής, θα συνδέεται με την αναφορά στην

οικογένεια και την απόκτηση παιδιών αλλά θα διακρίνεται από την αναφορά στη συντροφικότητα και τον κοινό βίο του ζευγαριού.

Δεύτερος σκοπός της έρευνας ήταν ο προσδιορισμός των αντικειμενικών προϋποθέσεων και των λόγων που θέτουν τα άτομα για τη σύναψη γάμου και της σχετικής τους συχνότητας. Αναμένουμε ότι μεταξύ των προϋποθέσεων θα ανακύψουν συχνά αναφερόμενα χαρακτηριστικά στοιχεία του ενσωματωμένου στην ελληνική αντίληψη παραδοσιακού δυτικοτρόπου ατομοκρατικού μοντέλου για το γάμο. Για παράδειγμα, υποθέτουμε ότι θα αναφέρεται συχνά η εξεύρεση του «κατάλληλου», με ατομικά κριτήρια, συντρόφου, η ύπαρξη σταθερής ποιοτικής σχέσης και η πρότερη διασφάλιση προσωπικών στόχων, όπως της ολοκλήρωσης σπουδών και της εργασιακής αποκατάστασης. Οι προϋποθέσεις αυτές αναμένεται να αναφέρονται συχνότερα από την ετοιμότητα για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας. Επίσης, δεν αναμένεται ότι η συναίνεση του κοινωνικού δικτύου ή του στενού οικογενειακού πλαισίου καταγωγής, θα καθορίζει την απόφαση γάμου, όπως συνέβαινε παλαιότερα.

Μεταξύ των προσωπικών λόγων, και εφόσον επικρατεί το δυτικότροπο παραδοσιακό μοντέλο, θα πρέπει να αναφέρεται συχνότερα από άλλους λόγους η επιθυμία για απόκτηση παιδιών και οικογένειας. Εάν πάλι έχουν διαδοθεί στην ελληνική κοινωνία οι νεότερες αντιλήψεις του γάμου, ως συντροφικής σχέσης και όχι απαραίτητως ως σχέσης που αποσκοπεί στη δημιουργία οικογένειας και στην απόκτηση παιδιών, θα πρέπει να ανακύπτουν και να έχουν την αυτή ή και υψηλότερη συχνότητα από την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας, η ανάγκη για συντροφικότητα και η ποιοτική σταθερή σχέση.

2. Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 120 άτομα ηλικίας 24 έως 43 ετών (ΜΟ=32,34, ΤΑ=5,23). Εξ αυτών έγγαμοι ήταν 30 άνδρες και 30 γυναίκες και άγαμοι ήταν επίσης 30 άνδρες 30 γυναίκες. Και οι 60

άγαμοι διατηρούσαν μία ανεπίσημη ετεροφυλόφιλη σχέση τουλάχιστον έξι μηνών κατά τη πραγματοποίηση της έρευνας. Από τους συμμετέχοντες 111 ήταν εργαζόμενοι και 19 άνεργοι. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, 1 ήταν απόφοιτος δημοτικού, 3 απόφοιτοι γυμνασίου, 13 απόφοιτοι λυκείου, 15 απόφοιτοι μεταλυκειακών δομών (ΙΕΚ, ελευθέρων εργαστηρίων κ.ο.κ.), 61 απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ, 25 ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης και 2 κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Ως προς τη μόνιμη κατοικία τους, 96 ήταν κάτοικοι Θεσσαλονίκης, 7 κάτοικοι πόλης με πληθυσμό άνω των 50.000 ατόμων, 6 κάτοικοι πόλης με πληθυσμό κάτω των 50.000 ατόμων, 6 κάτοικοι χωριού και 5 κάτοικοι Αθήνας. Ως προς τις συνθήκες διαβίωσής τους, 58 δήλωσαν πως ζούσαν με τη δική τους οικογένεια (και ήταν έγγαμοι/ες), 23 δήλωσαν πως ζούσαν με τον/ την ερωτικό/ή τους σύντροφο (εκ των οποίων 1 έγγαμος), 23 με την πατρική τους οικογένεια, 10 ζούσαν μόνοι (εκ των οποίων 1 έγγαμος), 4 με συγκάτοικους και 2 υπηρετούσαν τη θητεία τους, οπότε διέμεναν σε στρατόπεδο. Τέλος, πέραν των 60 έγγαμων, 17 ήταν αρραβωνιασμένοι, 7 συζούσαν εκτός γάμου και 36 δήλωσαν ότι ήταν άγαμοι.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Τα μέσα συλλογής δεδομένων αποτελούνταν από ερωτήσεις ειδικά κατασκευασμένες για τους σκοπούς τις έρευνας, συγκεκριμένα, ερωτήσεις (α) δημογραφικών στοιχείων, και ερωτήσεις απαρίθμησης, (β) στόχων ζωής, (γ) λόγων για την απόφαση σύναψης γάμου και (δ) αντικειμενικών προϋποθέσεων για την απόφαση σύναψης γάμου.

Ερωτήσεις δημογραφικών στοιχείων. Οι ερωτήσεις αυτές ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να σημειώσουν ανώνυμα τα βασικά κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία, όπως το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής, την οικογενειακή κατάσταση (έγγαμοι, άγαμοι, διαζευγμένοι) και τον τρόπο διαβίωσης (με τη γονεϊκή οικογένεια, τη δική τους οικογένεια, με συγκάτοικο, μόνοι). Οι άγαμοι ερωτούνταν επίσης εάν έχουν τώρα μία σχέση, την ηλικία, και την εκπαίδευση του συντρόφου.

Ερώτηση απαρίθμησης στόχων ζωής. Πρόκειται για έναν τύπο ανοιχτής ερώτησης που χρησιμοποιεί την τεχνική της ελεύθερης γνωστικής απόκρισης ή της απαρίθμησης σκέψεων. Στα άτομα δινόταν η εξής οδηγία-ερέθισμα, «Γράψτε στα παρακάτω έξι κενά, όπως σας έρχονται στο νου, μερικούς στόχους που θεωρείτε σημαντικούς για τη ζωή σας. Συμπεριλάβετε ακόμη και αυτούς που θεωρείτε ότι έχουν πραγματοποιηθεί-εκπληρωθεί. Χρησιμοποιήστε, χωρίς δισταγμούς, τις λέξεις ή φράσεις που θα χρησιμοποιούσατε, αν μιλούσατε για τα θέματα αυτά με φίλους σας ή με ένα κοινινό σας πρόσωπο». Οι συμμετέχοντες συμπλήρωναν σε έξι κενά πεδία, μέχρι έξι λέξεις ή φράσεις, οι οποίες εξέφραζαν στόχους ζωής.

Ερώτηση απαρίθμησης λόγων για την απόφαση σύναψης γάμου. Η ερώτηση αυτή ήταν όμοιου τύπου με την προηγούμενη. Η οδηγία-ερέθισμα ζητούσε από τους συμμετέχοντες να απαριθμήσουν σε έξι κενά πεδία, με τη σειρά που τους έρχονταν στο νου, λέξεις ή φράσεις, οι οποίες εξέφραζαν λόγους που θα τους ωθούσαν (τους άγαμους) ή τους ώθησαν (τους έγγαμους) να αποφασίσουν να παντρευτούν.

Ερώτηση απαρίθμησης «αντικειμενικών προϋποθέσεων» για την απόφαση σύναψης γάμου. Όπως παραπάνω, η ερώτηση αυτή ζητούσε από τους συμμετέχοντες να απαριθμήσουν μέχρι έξι λέξεις ή φράσεις που εξέφραζαν σκέψεις γύρω από τις «αντικειμενικές προϋποθέσεις» που θεωρούν προσωπικά ότι πρέπει να συντρέχουν (ή συνέτρεξαν) ώστε να πάρουν την απόφαση να παντρευτούν.

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες προσεγγίστηκαν ατομικά σε δημόσιους χώρους, κυρίως καφετέριες, παιδότοπους και πάρκα (για την εύρεση έγγαμων), σταθμούς αναχώρησης (ΚΤΕΛ, ΟΣΕ κ.ο.κ.). Ερωτήθηκαν για το εάν θα επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε μία έρευνα «για τους στόχους ζωής» και να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο που απαρτιζόταν από τέσσερα μέρη. Εφόσον συναινούσαν, απαντούσαν επί τόπου στις ερωτήσεις για τα δημογραφικά στοιχεία και κατόπιν στην

ανοιχτή ερώτηση για τους στόχους ζωής. Δεν γινόταν μέχρι αυτού του σημείου καμία αναφορά στο γάμο. Δινόταν προφορικά η οδηγία να απαντούν κάθε φορά στη σελίδα που είχαν μπροστά τους, χωρίς να ξεφυλλίζουν ή να διαβάζουν τις επόμενες σελίδες του ερωτηματολογίου. Επίσης, σε κάθε σελίδα δινόταν γραπτώς η οδηγία «*παρακαλούμε μη γυρίσετε σελίδα πριν απαντήσετε στις ερωτήσεις της παρούσας*». Η διακριτική παρουσία του ερευνητή, εξασφάλισε την τήρηση των οδηγιών αυτών, οι οποίες ήταν σημαντικές εφόσον έπρεπε να αποφευχθεί τυχόν επίδραση της ερώτησης που αφορούσε το γάμο στην ερώτηση για τους στόχους ζωής. Με άλλα λόγια, οι συμμετέχοντες προκειμένου να απαντήσουν αυθόρμητα στην ερώτηση για τους στόχους ζωής δεν έπρεπε να αντιληφθούν το σκοπό της έρευνας που αφορούσε την απόφαση γάμου. Μετά την ερώτηση για τους στόχους ζωής απαντούσαν στην ερώτηση για τους λόγους και κατόπιν στην ερώτηση για τις προϋποθέσεις του γάμου. Η σειρά των δύο αυτών ερωτήσεων αντισταθμιζόταν για το ήμισυ των συμμετεχόντων (ΑΒ και ΒΑ). Διευκρινίζονταν απορίες σχετικές με την κατανόηση των ερωτήσεων και δίνονταν περαιτέρω διευκρινήσεις για τη σημασία της έννοιας «λόγοι» για τη σύναψη γάμου και για την έννοια «αντικειμενικές προϋποθέσεις» για τη σύναψη γάμου. Η όλη διαδικασία κρατούσε περίπου 20 α -30 α λεπτά.

Ανάλυση περιεχομένου

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σε κάθε μία από τις τρεις ερωτήσεις γνωστικής απόκρισης υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου από δύο διαφορετικούς αναλυτές. Ακολουθήθηκε η ταξινομική και επαγωγική διαδικασία, η οποία περιελάμβανε τα εξής βήματα: (α) καταγραφή όλων των λέξεων ή φράσεων που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες, (β) οι λέξεις ή φράσεις που παρουσίαζαν σημασιολογική ή νοηματική συγγένεια εντάχθηκαν στην ίδια θεματική κατηγορία, (γ) καταμέτρηση της συχνότητας αναφοράς της κάθε λέξης ή φράσης, (δ) οι θεματικές κατηγορίες κατονομάστηκαν με βάση τη συχνότερη λέξη ή φράση που εμπεριείχαν, (ε) στον πλήρη κατάλο-

γο των κατηγοριών καταμετρήθηκε ο αριθμός των υποκειμένων που αναφέρθηκε σε κάθε κατηγορία, χρησιμοποιώντας μία από τις λέξεις ή φράσεις που εμπεριεχόταν σε αυτήν. Οι δύο αναλυτές συνέκριναν τις κατηγορίες που σχημάτισαν και τα περιεχόμενά τους. Συζητήθηκαν και αιτιολογήθηκαν οι διχογνωμίες και διαμορφώθηκε ο κοινός θεματικός κατάλογος (Krippendorff, 2004. Σακαλάκη, 2001).

Η παραπάνω διαδικασία ανέδειξε 16 θεματικές κατηγορίες στόχων ζωής, 26 αντικειμενικές προϋποθέσεις και 31 λόγους για τη σύναψη γάμου που φαίνονται στους Πίνακες 1, 3 και 4. Για κάθε θεματική κατηγορία παρατίθενται τουλάχιστον δύο αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις τρεις ερωτήσεις γνωστικής απόκρισης είχαν διχοτομικό χαρακτήρα (π.χ. η θεματική κατηγορία ενός στόχου αναφέρθηκε ή δεν αναφέρθηκε από το συμμετέχοντα). Για τη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό SPSS εκδ. 20, και πραγματοποιήθηκαν οι στατιστικοί έλεγχοι Cochran's Q (Cochran, 1950), McNemar (McNemar, 1947) και χ^2 . Και οι δύο έλεγχοι είναι μη παραμετρικοί, αφορούν κατηγορικά δεδομένα και είναι κατάλληλοι για τη σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών που προκύπτουν από διχοτομικά ερωτήματα εξαρτημένων μετρήσεων όπως τα παρόντα. Ο έλεγχος Cochran εφαρμόζεται σε πολλαπλές συγκρίσεις (περισσότερα από δύο εξαρτημένα δείγματα), ο δε McNemar σε σύγκριση μεταξύ δύο εξαρτημένων δειγμάτων (Fleiss, 1981. Pett, 1997).

3. Αποτελέσματα

Στόχοι ζωής

Οι 16 θεματικές κατηγορίες στόχων ζωής που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου φαίνονται στον Πίνακα 1.

Ελέγξαμε αρχικά εάν υπήρχαν διαφοροποιήσεις στις αποκρίσεις μεταξύ έγγαμων και άγαμων ως προς τους στόχους. Οι έλεγχοι χ^2 έδειξαν μόνο δύο διαφορές (βλ. Πίνακα 1). Οι άγαμοι ανέφεραν περισσότερο από τους έγγαμους τους στόχους Απόκτηση παιδιών και Ταξίδια. Θεωρώ-

Πίνακας 1
Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες των στόχων ζωής, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις. Διαφορές μεταξύ άγαμων και έγγαμων.

Στόχοι ζωής	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς			χ ²
		Όλοι (N=120)	Άγαμοι (n=60)	Έγγαμοι (n=60)	
1. Απόκτηση Εργασίας	Καλή επαγγελματική αποκατάσταση. Να διοριστώ. Μια ανθρώπινη δουλειά. Θα ήθελα να αλλάξω δουλειά, να βρω κάτι καλύτερο.	19,82 (87)	18,91 (45)	20,90 (42)	0,38
2. Δημιουργία οικογένειας	Δημιουργία οικογένειας. Θεωρώ το πιο σημαντικό για μένα να κάνω οικογένεια. Να δημιουργήσω οικογένεια με τον άνθρωπο που αγαπώ.	14,81(65)	13,87 (33)	15,92 (32)	0,03
3. Ποιότητα σχέσεων	Να είμαι πάντα ερωτευμένη με τον σύντροφό μου. Βελτίωση της σχέσης με το σύντροφο. Σύντροφος που μπορεί να σε κάνει να αισθάνεσαι ο εαυτός σου. Μια σταθερή σχέση.	9,11(40)	6,72 (16)	11,94 (24)	2,4
4. Οικονομική ανεξαρτησία	Να είμαι οικονομικά ανεξάρτητος. Οικονομική σταθερότητα – ποιότητα ζωής. Οικονομική ευημερία.	7,06 (31)	6,72 (16)	7,46 (15)	0,04
5. Υγεία	Υγεία. Υγεία για τα αγαπημένα μου πρόσωπα κι εμένα. Και πάνω απ' όλα την υγεία μας να' χουμε.	7,06 (31)	7,98 (19)	5,97 (12)	2,13
6. Φιλία	Να διατηρήσω τις φιλίες μου. Να έχω φίλους. Να έχω χρόνο να βλέπω τους φίλους μου.	5,92 (26)	5,88 (14)	5,97 (12)	0,19
7. Ταξίδια	Να ταξιδέψω και να δω όσα μπορώ. Να κάνω πολλά ταξίδια. Το να γυρίσω όλο τον κόσμο και να γνωρίσω νέες κουλτούρες και πολιτισμούς.	5,47(24)	7,14 (17)	3,48 (7)	5,21*
8. Απόκτηση παιδιών	Θα ήθελα να κάνω ένα παιδί. Παιδιά. Να γίνω μάνα.	5,24 (23)	6,72 (16)	3,48 (7)	4,36*
9. Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών	Να έχω μια καλή προσωπική ζωή. Να έχω χρόνο να κάνω τα πράγματα που μου αρέσουν (μουσική, κινηματογράφο κ.α.). Να βρω τον εαυτό μου. Να ασχοληθώ με κάτι που μου αρέσει.	5,24 (23)	5,04 (12)	5,47 (11)	0,05

Πίνακας 1
Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες των στόχων ζωής, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις. Διαφορές μεταξύ άγαμων και έγγαμων (συνέχεια).

Στόχοι ζωής	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς			χ^2
		Όλοι (N=120)	Άγαμοι (n=60)	Έγγαμοι (n=60)	
10. Σπουδές	Να κάνω μεταπτυχιακό. Να ολοκληρώσω το διδακτορικό μου. Να τελειώσω τις σπουδές μου. Να σπουδάσω ιατρική. Να περάσω σε δεύτερη σχολή.	4,56 (20)	3,78 (9)	5,47 (11)	0,24
11. Σπίτι	Να χτίσω το σπίτι μου. Στόχος μου η αγορά ενός καλύτερου σπιτιού. Θα ήθελα να αποφασίσουμε ποιο θα είναι το μελλοντικό μας σπίτι.	4,33 (19)	4,62 (11)	3,98 (8)	0,56
12. Γάμος	Θα ήθελα να προχωρήσω σε γάμο. Ευτυχισμένος γάμος. Να παντρευτώ.	3,64 (16)	3,78 (9)	3,48 (7)	0,29
13. Διαπαιδαγώγηση παιδιών	Να εξασφαλίσω στα παιδιά μου όσα δεν μπορεί το κράτος. Φυσιολογική ανάπτυξη των παιδιών. Ολοκληρωμένη και πετυχημένη εκπαίδευση παιδιών.	3,42 (15)	3,78 (9)	3 (6)	0,69
14. Συμβολή στην κοινωνικοπολιτική αλλαγή	Η συμβολή μου στην αλλαγή του πολιτικού και θρησκευτικού κατεστημένου. Ανατροπή πολιτικού συστήματος. Να δω τα πράγματα να αλλάζουν ριζικά στην πολιτική της χώρας μας.	2,52(11)	2,52 (6)	2,49 (5)	0,10
15. Αλλαγή τόπου διαμονής ή φυγή	Να φύγω απ' τη Θεσσαλονίκη. Να ζήσω σε ένα νησί. Μετεγκατάσταση σε φιλικότερη πόλη.	0,9 (4)	1,69 (4)	0	4,14
16. Σεξ εμπειριών.	Σεξ. Αναζήτηση καινούριων σεξουαλικών	0,9 (4)	0,85 (2)	0,99 (2)	0,00
<i>Σύνολο απαντήσεων</i>		100 (439)	100 (238)	100 (201)	

Σημείωση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Εκτός παρενθέσεων παρουσιάζονται ποσοστά (%). * $p < 0,05$

Πίνακας 2

Ποσοστά από κοινού αναφοράς συχνά αναφερόμενων και σημαντικών θεωρητικά στόχων ζωής.

Στόχοι	1	2	3	4	5	6
1. Γάμος		37,5	68,8***	93,8***	18,8	18,8**
2. Απόκτηση παιδιών			26,2***	82,6***	17,4	17,4*
3. Δημιουργία οικογένειας				80***	16,9***	33,8***
4. Απόκτηση εργασίας					17,2***	33,3***
5. Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών						30,4*
6. Ποιότητα σχέσεων						

Σημείωση: Οι αριθμοί είναι ποσοστά (%) και δηλώνουν τις φορές που αναφέρθηκαν από κοινού και ο ένας στόχος και ο άλλος. Η μέτρηση ήταν διχοτομική (ανέφερε/δεν ανέφερε το στόχο). Έλεγχος McNemar, όπου * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

ντας ότι οι διαφορές αυτές δεν είναι αρκετά σημαντικές, ώστε να επιβάλλουν διαχωρισμό στην περαιτέρω μελέτη των στόχων κατά άγαμους και έγγαμους, προχωρήσαμε στον έλεγχο του κύριου ερευνητικού ερωτήματος στο σύνολο των συμμετεχόντων.

Προκειμένου λοιπόν να απαντηθεί το πρώτο ερευνητικό ερώτημα σύμφωνα με το οποίο αναζητούσαμε το αν και κατά πόσον ο γάμος ανακύπτει ως ο σημαντικότερος στόχος ζωής μεταξύ άλλων στόχων, υποβάλλαμε το σύνολο των αποκρίσεων των συμμετεχόντων ως προς τους στόχους στον έλεγχο Cochran's Q. Επειδή ο έλεγχος αυτός μπορεί να μας δείξει εάν υπάρχουν γενικά διαφορές ως προς τις αποκρίσεις στους στόχους, κατόπιν εξετάσαμε, στοχευμένα, κατά πόσον πραγματικά διέφεραν συγκεκριμένοι στόχοι ανά δύο, χρησιμοποιώντας τον έλεγχο McNemar.

Ο έλεγχος Cochran's Q έδειξε ότι οι αναλογίες αναφοράς-μη αναφοράς στους 16 στόχους γενικά διέφεραν μεταξύ τους, $\chi^2(15) = 324,274$ $p < 0,0001$. Σχετικές συχνότητες και ποσοστά αναφοράς παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Πρώτος σε συχνότητα, μεταξύ των 16 στόχων, ήταν ο στόχος Απόκτηση Εργασίας (συχνότητα $f = 87$), ο οποίος ακολουθούταν από τη Δημιουργία οικογένειας ($f = 65$), την Ποιότητα σχέσεων ($f = 40$) και την Οικονομική ανεξαρτησία ($f = 31$). Η Απόκτηση παιδιών αναφερόταν από 23 άτομα και ο Γάμος από 16. Στη συνέχεια, επειδή ο έλεγχος Cochran's Q

ουσιαστικά μας δείχνει απλώς ότι οι αναλογίες των αναφορών-μη αναφορών στους στόχους του Πίνακα 1 διαφέρουν μεταξύ τους, ελέγξαμε περαιτέρω στοχευμένα και με βάση τις προσδοκίες μας, εάν ορισμένοι από τους στόχους διέφεραν ανά δύο μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας τον έλεγχο McNemar για σχετιζόμενα δείγματα.

Ελέγξαμε καταρχάς εάν ο Γάμος αναφέρεται περισσότερο από άλλους στόχους ζωής που είτε θα μπορούσαν να συνδέονται θεωρητικά και λειτουργικά μαζί του είτε όχι (Απόκτηση παιδιών, Δημιουργία οικογένειας) ή από στόχους ως προς τους οποίους μπορεί να αντιπαράθεται όπως η Απόκτηση εργασίας, η Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών και η Ποιότητα σχέσεων. Διαπιστώσαμε ότι από όσους ανέφεραν το Γάμο οι περισσότεροι (68,8%) ανέφεραν και τη Δημιουργία οικογένειας ($p < 0,0001$), ενώ η συντριπτική πλειοψηφία (93,8%) αναφερόταν και στην Απόκτηση Εργασίας ($p < 0,0001$). Λίγοι (18,8%) ανέφεραν ταυτόχρονα την Ποιότητα Σχέσεων ($p < 0,001$) ή την Οικονομική ανεξαρτησία (12,5%) ($p < 0,05$). Η αναφορά στο Γάμο δεν συνδέθηκε καν με την αναφορά στην Απόκτηση παιδιών ($p = 0,25$) ούτε με την Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών ($p = 0,30$).

Ελέγξαμε, κατόπιν, εάν ο δεύτερος πιο σημαντικός για τους συμμετέχοντες στόχος της Δημιουργίας οικογένειας συνδεόταν με άλλους σημαντικούς θεωρητικά στόχους. Βρέθηκε ότι το 80% όσων ανέφεραν τη Δημιουργία οικογένειας ανέ-

φεραν και την Απόκτηση Εργασίας ως στόχο ($p < 0,001$). Λίγοι όμως (26,2%) αναφέρθηκαν στην Απόκτηση παιδιών ($p < 0,0001$), αρκετοί στην Ποιότητα σχέσεων (33,8%), ($p < 0,0001$), λίγοι στην Οικονομική ανεξαρτησία (24,6%) ($p < 0,0001$) και ακόμη λιγότεροι στην Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών (16,9%) ($p < 0,0001$).

Εξετάσαμε, τέλος, εάν ο στόχος της Απόκτησης παιδιών συνδεόταν και με ποιο τρόπο με στόχους όπως η Ποιότητα σχέσεων, η Οικονομική άνεση και η Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών. Ήταν ελάχιστες οι κοινές αναφορές στην Απόκτηση παιδιών και στην Ποιότητα σχέσεων (17,4%). Η πλειοψηφία των αναφορών (82,6%) στην Απόκτηση παιδιών δεν συνεμφανιζόταν με αναφορές στην Ποιότητα των σχέσεων» ($p < 0,05$). Με τους άλλους δύο στόχους δεν υπήρχε σχέση.

Τα ποσοστά αναφοράς που συνδέουν (από κοινού αναφορά) τους στόχους Απόκτηση παιδιών, Δημιουργία οικογένειας, Απόκτηση εργασίας, Ικανοποίηση προσωπικών αναγκών, και Ποιότητα σχέσεων και οι αντίστοιχοι έλεγχοι McNemar φαίνονται συγκεντρωτικά στον Πίνακα 2.

Προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου

Η συχνότητα των απαντήσεων στις 26 θεματικές κατηγορίες αντικειμενικών προϋποθέσεων που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου φαίνεται στον Πίνακα 3.

Εξετάσαμε κατ' αρχάς, εάν υπήρχαν ουσιαστικές διαφορές ως προς τη συχνότητα των προϋποθέσεων μεταξύ έγγαμων και άγαμων χρησιμοποιώντας έλεγχο χ^2 . Δεν διαπιστώθηκαν διαφορές και, ως εκ τούτου, όπως και στην περίπτωση των στόχων, προχωρήσαμε πρώτα σε έλεγχο Cochran's Q για όλες τις προϋποθέσεις στο σύνολο του δείγματος εγγάμων και αγάμων, και κατόπιν σε στοχευμένους ελέγχους McNemar για τον εντοπισμό τυχόν σχέσεων μεταξύ των προϋποθέσεων που είχαν θεωρητική για μας σημασία.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αναλογία αναφοράς-μη αναφοράς στις 26 προϋποθέσεις διέφερε, $\chi^2(25) = 252,908$, $p < 0,000$. Οι σχετικές συχνότητες παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Η

Επαγγελματική αποκατάσταση είχε την υψηλότερη συχνότητα ($f = 31$) ακολουθούμενη από την Καταλληλότητα τους συντρόφου ($f = 27$), την Οικονομική άνεση ($f = 24$), την Ικανοποιητική σχέση ($f = 18$), την Επιθυμία απόκτησης παιδιών ($f = 17$), τη Δοκιμασμένη συμβίωση ($f = 10$), την Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων ($f = 10$) και την Καταλληλότητα της ηλικίας ($f = 10$).

Η Επαγγελματική αποκατάσταση δεν είχε σχέση με την Καταλληλότητα του συντρόφου ($p = 0,64$). Επίσης το 83,9% όσων την ανέφεραν δεν ανέφεραν ως προϋπόθεση την Ικανοποιητική σχέση ($p < 0,05$). Ομοίως, η συντριπτική πλειοψηφία όσων ανέφερε την Επαγγελματική αποκατάσταση (87,1%) δεν ανέφερε ως προϋπόθεση την Απόκτηση παιδιών ($p < 0,05$). Τέλος, κανένας συμμετέχων (0%) από όσους ανέφεραν την Επαγγελματική αποκατάσταση δεν ανέφερε τη Δημιουργία οικογένειας ως προϋπόθεση για γάμο, ($p < 0,0001$).

Η Επιθυμία απόκτησης παιδιών δε συνδεόταν με την Καταλληλότητα του συντρόφου, $p = 0,12$, ούτε με την Ικανοποιητική σχέση ($p = 1$). Συνδεόταν όμως με τη Δημιουργία οικογένειας, εφόσον κανείς (0%) από όσους ανέφεραν τη μία προϋπόθεση δεν ανέφερε και την άλλη ($p < 0,001$).

Λόγοι για την απόφαση σύναψης γάμου.

Η ανάλυση περιεχομένου ανέδειξε 31 λόγους ή αποδόσεις αιτίου για τη σύναψη γάμου που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογία όπως και προηγουμένως εξετάσαμε εάν οι άγαμοι διέφεραν από τους έγγαμους, χρησιμοποιώντας έλεγχο χ^2 . Διαπιστώθηκε μία μόνον διαφορά ως προς τον λόγο Αγάπη. Συγκεκριμένα, περισσότεροι έγγαμοι (72,2%) απ' ό,τι άγαμοι (27,8%) επικαλέστηκαν το λόγο αυτό, $\chi^2(1) = 4,18$, ($p < 0,04$). Η διαφορά αυτή δεν κρίθηκε αρκετά σοβαρή ώστε να επιβάλει χωριστή περαιτέρω μελέτη άγαμων και έγγαμων. Έτσι, προχωρήσαμε σε έλεγχο των αναλογιών συχνοτήτων αναφοράς-μη αναφοράς και των 31 λόγων στο σύνολο του δείγματος με τον έλεγχο Cochran's Q και κατόπιν σε στοχευμένους ελέγχους McNemar. Διαπιστώθηκε ότι οι

Πίνακας 3
Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες αντικειμενικών προϋποθέσεων για την απόφαση σύναψης γάμου, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Αντικειμενικές προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς (N=120)
1. Επαγγελματική αποκατάσταση	Να υπάρχει δουλειά. Καλό ξεκίνημα με τα επαγγελματικά μας. Όταν ο σύζυγός μου αποκαταστάθηκε επαγγελματικά.	15,34 (31)
2. Καταλληλότητα συντρόφου σχετικά με τον χαρακτήρα.	Ότι ο σύντροφός μου είναι όντως αυτός που θα ήθελα να ζήσω για πάντα. Σιγουριά για τον σύντροφό μου	13,36 (27)
3. Οικονομική άνεση	Όταν θα είχα την οικονομική άνεση να συντηρήσω οικογένεια και παιδιά. Όταν θα είμαι οικονομικά ανεξάρτητη κι εγώ κι ο σύντροφός μου.	11,88 (24)
4. Ικανοποιητική σχέση	Σχέση αγάπης κι εμπιστοσύνης. Όταν η σχέση μου θα είναι πιο ήρεμη. Ικανοποιητική σχέση.	8,91 (18)
5. Επιθυμία απόκτησης παιδιών	Επιθυμία απόκτησης παιδιών. Η απόκτηση παιδιού. Όταν θα είχα την ψυχική ωριμότητα για να αποκτήσω παιδιά και να τα μεγαλώσω σωστά και υπεύθυνα.	8,42 (17)
6. Δοκιμασμένη συμβίωση	Η αρμονική συμβίωση μας πριν το γάμο συνέβαλε θετικά. Η σχέση ήταν πολύ καλή και η συμβίωση τέλεια.	4,95 (10)
7. Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων.	Να εκπληρωθούν πρώτα κάποια σχέδιά μου. Να πάρει ο σύντροφός μου το διαζύγιό του.	4,95 (10)
8. Καταλληλότητα ηλικίας.	Ηλικία. Στα 30 είναι η κατάλληλη ηλικία πιστεύω. Μικρός είμαι ακόμη.	4,95 (10)
9. Διάρκεια σχέσης.	Μετά από τρία χρόνια. Όταν χρονικά θεωρώ ότι θα προχωρήσει η σχέση προκειμένου να εξελιχθεί. Χρόνια σχέση.	4,46 (9)
10. Αίσθημα ετοιμότητας για γάμο	Το να αισθανθούμε και οι δύο έτοιμοι να μπούμε σε αυτήν τη διαδικασία. Όταν και οι δύο νιώθουν έτοιμοι. Δεν νιώθω έτοιμος ακόμα.	2,48 (5)
11. Απόκτηση σπιτιού	Η απόκτηση ενός δικού μας σπιτιού. Η απόκτηση ιδιόκτητης κατοικίας θα διευκόλυνε την επίσκεψη του γάμου. Όταν απόκτησα δικό μου σπίτι. Είχα μόνιμη – άνετη κατοικία.	2,48 (5)
12. Επιθυμία δημιουργίας οικογένειας	Ήθελα να δημιουργήσω οικογένεια. Δημιουργία οικογένειας. Όταν κατάλαβα ότι είμαι έτοιμη να κάνω οικογένεια με το συγκεκριμένο άτομο.	1,98 (4)
13. Συμβατότητα αντιλήψεων	Κοινή θεώρηση περί ζωής. Κοινά πιστεύω με τον σύντροφό μου για τη ζωή και την οικογένεια.	1,98 (4)

Πίνακας 3
Ποσοστά και συχνότητες για τις κατηγορίες αντικειμενικών προϋποθέσεων
για την απόφαση σύναψης γάμου, με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις (συνέχεια).

Αντικειμενικές προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς (N=120)
14. Προσωπική ωρίμανση	Όταν θα είμαι ψυχικά και πνευματικά ολοκληρωμένος. Να ωριμάσω πρώτα.	1,98 (4)
15. Σταθερή δουλειά	Σταθερή δουλειά. Να έχω σταθερή δουλειά. Μια κάποια επαγγελματική σταθερότητα.	1,49 (3)
16. Έρωτας	Να υπάρχει έρωτας και ενθουσιασμός. Υπήρξε και υπάρχει ερωτική χημεία ακόμη και σήμερα. Έρωτας.	1,49 (3)
17. Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	Και φυσικά σε περίπτωση εγκυμοσύνης. Έμεινα έγκυος.	1,49 (3)
18. Ελεύθερη επιλογή	Επιλογή. Όταν θα ένιωθα ότι ο θεσμός του γάμου είναι πιο «ελαφρύς».	1,49 (3)
19. Κοινή επιθυμία	Να είναι κοινή επιθυμία. Όταν ο άντρας μου το θεώρησε καλή ιδέα.	1,49 (3)
20. Η επίτευξη ανεξαρτησίας από την πατρική οικογένεια	Αυτονομία – αυτάρκεια. Ένας τρόπος διεξόδου από το αρκετά καταπιεστικό γονεϊκό περιβάλλον.	0,99 (2)
21. Αγάπη	Δεν θεωρώ ότι υπάρχουν προϋποθέσεις εξόν της αγάπης μεταξύ των δύο. Αγάπη.	0,99 (2)
22. Ποτέ	Ποτέ δεν θα νιώσω έτοιμη να πάρω την απόφαση του γάμου ή τουλάχιστον έτσι πιστεύω τώρα. Ποτέ.	0,49 (1)
23. Συμμετοχή πατρικής οικογένειας στα έξοδα	Οι άριστες σχέσεις με τον πεθερό μου. Όταν οι οικογένειές μας αλλά κι εμείς μπορέσαμε να ανταποκριθούμε οικονομικά στις υποχρεώσεις του γάμου.	0,49 (1)
24. Τακτοποίηση νομικών διαδικασιών	Νομικοί λόγοι.	0,49 (1)
25. Υγεία	Να έχουμε την υγεία μας κι όλα τ' άλλα έπονται.	0,49 (1)
26. Η εποχή να είναι κατάλληλη	Να έρθει η εποχή.	0,49 (1)
<i>Σύνολο απαντήσεων</i>		100 (202)

Σημείωση: Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Οι αριθμοί εκτός παρενθέσεων είναι ποσοστά (%).

Πίνακας 4
Ποσοστά και συχνότητες επικαλούμενων λόγων για τη σύναψη γάμου,
με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις.

Λόγοι που τα άτομα επικαλούνται για τη σύναψη γάμου	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς (N=120)
1. Απόκτηση παιδιών	Η επιθυμία για απόκτηση παιδιών. Θέλω να αποχτήσω παιδιά.	18,5(47)
2. Δημιουργία οικογένειας	Γιατί θέλω κάποια στιγμή να κάνω οικογένεια κι ο σύντροφός μου θα γινόταν καλός γονιός. Για να κάνω οικογένεια. Να κάνω τη δική μου οικογένεια.	10,63 (27)
3. Κοινή ζωή	Θέλαμε να είμαστε μαζί στον χώρο μας. Οριστικό δέσιμο – συγκατοίκηση. Η απόφαση. Η επιλογή να είμαστε μαζί με τον άνδρα μου. Η επιλογή ότι αυτό με καλύπτει.	7,87 (20)
4. Αγάπη	Σχέση αγάπης με τον σύντροφο. Δεν θεωρώ ότι υπάρχουν προϋποθέσεις εκτός της ύπαρξης αγάπης των δύο. Γιατί αγαπούσα τον σύντροφό μου.	7,08 (18)
5. Καταλληλότητα συντρόφου	Θα το αποφασίσω όταν ο σύντροφός μου βγάλει αβίαστα. Όποτε βρισκόταν ο κατάλληλος σύντροφος (στοργικός, τρυφερός, με κατανόηση, καλή ερωτική ζωή, οικονομική σταθερότητα, πολλά ενδιαφέροντα, ανοιχτό μυαλό). Γιατί είχα εμπιστοσύνη στον σύντροφό μου.	5,91 (15)
6. Συντροφικότητα	Μου αρέσει η συντροφικότητα. Η ανάγκη για συντροφικότητα	4,33 (11)
7. Πίεση συγγενικού περιβάλλοντος	Για να χαρούν οι γονείς... Ικανοποίηση επιθυμίας γονέων για «επισημοποίηση». Για να ευχαριστήσουμε τους δικούς μας.	3,94 (10)
8. Νομικοί και οικονομικοί λόγοι	Ότι το κράτος αναγνωρίζει μόνο τους παντρεμένους κι όχι όσους συμβιώνουν. Όταν ο σύντροφός μου αποκατασταθεί οικονομικά. Ο σύντροφος να είναι οικονομικά ανεξάρτητος.	3,54 (9)
9. Επιθυμία	Να είναι κοινή επιθυμία. Το αν γινόταν επιθυμία δική μου ή του συντρόφου μου χωρίς κανένα κλισέ λόγο. Από μικρή ονειρευόμουν να παντρευτώ.	3,54 (9)
10. Σιγουριά	Η σιγουριά για το σύντροφό μου για τον χαρακτήρα. Πρέπει να νιώσω ασφάλεια.	3,54 (9)
11. Ήταν φυσιολογική εξέλιξη της σχέσης	Ήταν η φυσιολογική εξέλιξη της σχέσης. Θεωρώ ότι είναι η λογική πορεία της ζωής.	3,54 (9)
12. Έρωτας	Ερωτεύτηκα σφόδρα το σύντροφό μου. Ο έρωτας. Ήμουν ερωτευμένος.	3,15 (8)
13. Κατανόηση	Καλή συνεννόηση. Σύντροφος με κατανόηση. Ο αυθεντικός σεβασμός και η αλληλοκατανόηση ήταν σημαντικοί λόγοι.	2,76 (7)
14. Κοινωνική αποδοχή	Γιατί όλοι οι φίλοι «ζευγάρια γίναν φτιάξαν σπίτια». Να μπορώ να ζω με το σύντροφό μου χωρίς να ενοχλείται η οικογένειά μου για τη συγκατοίκηση αυτή (κοινωνικοί λόγοι). Κοινωνικά θέματα.	2,76 (7)
15. Συμβατότητα χαρακτήρων	Ταιριάζαμε. Συμφωνία στόχων. Απόλυτη ταύτιση στην επικοινωνία, στους στόχους, στην ψυχική, πνευματική και σωματική επικοινωνία.	2,36 (6)

Πίνακας 4
Ποσοστά και συχνότητες επικαλούμενων λόγων για τη σύναψη γάμου,
με αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις (συνέχεια).

Λόγοι που τα άτομα επικαλούνται για τη σύναψη γάμου	Αντιπροσωπευτικές λέξεις ή φράσεις	Συχνότητες αναφοράς (N=120)
16. Μονιμότητα	Βαρέθηκα να γυρνάω με «τη μία και την άλλη». Η ανάγκη για σιγουριά και μονιμότητα. Εάν ένιωθα ότι δεν είχα πλέον επιτυχία στον ερωτικό τομέα.	1,97 (5)
17. Ωρίμανση	Γιατί ένιωσα ότι μεγάλωσα. Μεγάλωσα. Για να νιώσω ότι μεγάλωσα.	1,97 (5)
18. Πίεση συντρόφου	Αν ήταν πάρα μα πάρα πολύ σημαντικό για τη σύντροφό μου. Για τους άνδρες δεν υπάρχει λόγος, απλά για να σταματήσει η γκρίνια. Συναισθηματική ικανοποίηση του συντρόφου.	1,57 (4)
19. Επικοινωνία	Απόλυτη ταύτιση στην επικοινωνία. Να επικοινωνούμε. Να επικοινωνώ όμορφα και εύκολα.	1,57 (4)
20. Ικανοποιητική σχέση.	Όταν ο σύντροφός μου θα με ικανοποιούσε. Ικανοποιητική σχέση. Χαιρόμαστε τις μέρες που περνάμε μαζί.	1,57 (4)
21. Σεξ	Καλή ερωτική ζωή με το συγκεκριμένο σύντροφο. Να με καλύπτει σεξουαλικά. Καλό σεξ.	1,17 (3)
22. Ικανοποίηση προσωπικών προϋποθέσεων	Να τελειώσει ο σύντροφός μου με το στρατό. Να πάρει ο σύντροφός μου διαζύγιο από τον προηγούμενο γάμο του. Μεγαλώνοντας μετά το πτυχία, τον στρατό, τον αρραβώνα.	1,17 (3)
23. Τελετή	Για το γλέντι.. Ήθελα να γελάσω βλέποντας τον άνδρα μου να φοράει γραβάτα (την πάτησα τελικά δεν φόρεσε).	0,80 (2)
24. Επισημοποίηση της σχέσης	Ήθελα να επισημοποιήσω τη σχέση για χάρη του περιγυρου. Για να επισημοποιήσω τη σχέση	0,80 (2)
25. Ηλικία	Στα 30 είναι κατάλληλη ηλικία. Ηλικία (ώρα να κάνω παιδιά).	0,80 (2)
26. Θρησκευτικοί λόγοι	Για να πάρουμε την ευλογία και να είμαστε καλά με το σύντροφό μου. Θέλαμε την ευλογία της σχέσης μας από την εκκλησία.	0,80 (2)
27. Απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη	Αν έμενα έγκυος. Παντρευτήκαμε νωρίτερα για λόγους εγκυμοσύνης.	0,80 (2)
28. Επιθυμία για γάμο	Ήθελα να παντρευτώ. Μου αρέσει ο γάμος. Ο γάμος δεν θα επηρέαζε αρνητικά τη σχέση.	0,39 (1)
29. Ανεξαρτησία από την πατρική οικογένεια	Η ανεξαρτησία. Για να έχω ανεξαρτησία και ελευθερία.	0,39 (1)
30. Ανία	Από βαρεμάρα. Από ανία.	0,39 (1)
31. Περνούσαμε/ περνάμε καλά	Γελούσαμε πολύ. Να νιώθω ότι με το σύντροφό μου θα περάσω όσο το δυνατόν καλύτερα το υπόλοιπο της ζωής μου.	0,39 (1)
<i>Σύνολο απαντήσεων</i>		100 (254)

Σημείωση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις είναι απόλυτες συχνότητες επί του συνόλου των απαντήσεων. Οι απαντήσεις που ανέφερε κάθε συμμετέχων ήταν περισσότερες από μία. Οι αριθμοί εκτός παρενθέσεων είναι ποσοστά (%).

αναλογίες αναφοράς/μη αναφοράς των λόγων διέφεραν, $\chi^2(30, N=119)=350.42$ ($p < 0,000$). Οι σχετικές συχνότητες φαίνονται στον Πίνακα 4.

Η μεγάλη πλειοψηφία όσων επικαλούνταν την Απόκτηση παιδιών δεν επικαλούνταν τη Συντροφικότητα ως λόγο [(89,6%), $p < 0,0001$] ούτε την Κοινωνική αποδοχή [(93,8%), $p < 0,0001$] ούτε την Πίσση του συγγενικού περιβάλλοντος [(87,5%), $p < 0,0001$] ή τη Δημιουργία οικογένειας [87,5%, $p < 0,01$] ή την Καταλληλότητα του συντρόφου [97,9%, $p < 0,01$].

Επίσης, η Δημιουργία οικογένειας δεν είχε σχέση με την Κοινή ζωή ($p = 0,31$) ούτε με την Καταλληλότητα του συντρόφου ($p = 0,07$) αλλά συνδεόταν «αρνητικά» με τη Συντροφικότητα, εφόσον οι περισσότεροι από όσους την ανέφεραν (85,2%) δεν ανέφεραν τη Συντροφικότητα ως λόγο ($p < 0,001$). Εκτός αυτού, από όλους όσους ανέφεραν τη Δημιουργία της οικογένειας ως λόγο σύναψης γάμου, κανείς (0%) δεν ανέφερε την Κοινωνική αποδοχή ($p < 0,001$). Ακόμη, η συντριπτική πλειοψηφία όσων επικαλέστηκαν τη Δημιουργία οικογένειας (96,3%) δεν επικαλέστηκε την Πίσση του συγγενικού περιβάλλοντος ($p < 0,01$).

4. Συζήτηση

Ο γάμος ως στόχος ζωής. Κύριος σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει εάν ο γάμος ανακύπτει μεταξύ στόχων ζωής, είτε ενδογενών είτε εξωγενών, και εάν άλλοι στόχοι εμφανίζονταν συχνότερα απ' ό,τι ο γάμος. Θεωρήσαμε ότι, στο βαθμό που επικρατεί το παραδοσιακό δυτικό πλαίσιο νοσηματοδότησης, στόχοι ενδογενείς και ατομικρατικοί, όπως η ολοκλήρωση σπουδών, η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική διασφάλιση θα ήταν δημοφιλέστεροι του γάμου. Αναμέναμε, επίσης, ότι στους αναφερόμενους στόχους θα αποτυπωνόταν κυρίως η παραδοσιακή δυτική αντίληψη, η οποία συνδέει το γάμο με την οικογένεια και την απόκτηση παιδιών, ενώ ταυτόχρονα θα έκαναν την εμφάνισή τους και οι πιο σύγχρονες δυτικές αντιλήψεις για τη μακροχρόνια συμβίωση, τη συντροφικότητα και το κοινό βίο του ζευγαριού, ίσως ως θέματα ανεξάρτητα.

Γενικότερα, από τα αποτελέσματα, διαπιστώσαμε ότι ο γάμος αποτελούσε, χωρίς αμφιβολία, στόχο των συμμετεχόντων αλλά κατ' ουδένα τρόπο δημοφιλή, εφόσον παρουσιάστηκε με σχετικά χαμηλή συχνότητα αναφοράς (μόλις δωδέκατος και αναφερόμενος 16 φορές). Άλλοι στόχοι ήταν δημοφιλέστεροι του γάμου, όπως οι εξωγενείς στόχοι της απόκτησης σπιτιού και της απόκτησης εργασίας και οι ενδογενείς της ικανοποίησης προσωπικών αναγκών, της απόκτησης παιδιών, των ταξιδιών, της φιλίας, της υγείας, της οικονομικής ανεξαρτησίας, της ποιότητας σχέσεων και της δημιουργίας οικογένειας. Ο ίδιος ο γάμος θεωρούμε ότι γινόταν αντιληπτός ως εξωγενής στόχος, εφόσον όσοι τον ανέφεραν ή δεν τον συνέδεαν με ενδογενείς στόχους (απόκτηση παιδιών, ικανοποίηση προσωπικών αναγκών) ή τον συνέδεαν αρνητικά μαζί τους (ποιότητα σχέσεων, οικονομική ανεξαρτησία). Αντίθετα, ο γάμος συνδεόταν, πιθανόν λειτουργικά, με τον εξωγενή στόχο της απόκτησης εργασίας και τον ενδογενή στόχο της δημιουργίας οικογένειας. Ο γάμος, δηλαδή, γινόταν αντιληπτός ως στόχος που υπηρετεί τη δημιουργία οικογένειας και απαιτεί την εκπλήρωση του στόχου της απόκτησης εργασίας.

Αντίθετα με το γάμο, ο ενδογενής στόχος της δημιουργίας οικογένειας ερχόταν δεύτερος σε συχνότητα αναφοράς, μετά τον εξωγενή στόχο της απόκτησης εργασίας και συνδεόταν μαζί του. Η σύνδεση πιθανόν να έχει λειτουργικό χαρακτήρα, υποδηλώνοντας ότι η απόκτηση εργασίας συντελεί στην πραγματοποίηση του στόχου της δημιουργίας οικογένειας είτε παρέχοντας την υλική δυνατότητα για αυτό είτε μέσω της βελτίωσης της αυτοεικόνας του ατόμου (Ιωαννίδη-Καπόλου, 2002). Αντίθετα, παρατηρείται ότι η δημιουργία οικογένειας συνδεόταν αρνητικά με άλλους στόχους, όπως η ποιότητα σχέσεων, η οικονομική ανεξαρτησία και η ικανοποίηση από τις σχέσεις, ακόμη, και από την απόκτηση παιδιών. Τούτο ίσως να δηλώνει ότι έχουμε να κάνουμε με στόχο που διαχωρίζεται από την επιθυμία για απλή δημιουργία καλών σχέσεων και από την επιδίωξη του στόχου της αυτονομίας. Δείχνει επίσης να διαχωρίζεται από την απλή επιθυμία για απόκτηση παιδιών. Οι σχέσεις αυτές επιβεβαιώνουν ότι γάμος,

δημιουργία οικογένειας και απόκτηση παιδιών αποτελούν ουσιαστικά διαφορετικές θεματικές κατηγορίες. Ο γάμος αποτελεί για τα άτομα το θεσμικό κέλυφος, ενώ η απόκτηση παιδιών αποτελεί μία βαθύτερη επιθυμία που μπορεί να πλαισιώνεται ή και να μην πλαισιώνεται από την οικογένεια. Από την άλλη, η δημιουργία οικογένειας δηλώνει, αυτή καθαυτή, τη μακροχρόνια σχέση που αφορά τη δημιουργία, συντήρηση και επέκταση ενός πλαισίου για τα μέλη της, συντρόφους και εν δυνάμει απογόνους, το οποίο όμως έχει τη δυναμική διασύνδεσης με την υπόλοιπη κοινότητα και προάσπισης τόσο προσωπικών στόχων όσο και κοινών συμφερόντων. Η αντίληψη αυτή της οικογένειας πιθανότατα συνεχίζει να φέρει τα χαρακτηριστικά που διέγνωσαν οι Γεώργας, Γκαρή και Μυλωνάς (2004), αποκαλώντας την ελληνική κοινωνία οικογενειοκρατική.

Την παραπάνω ερμηνεία υποδεικνύει και η όλη ιεράρχηση των στόχων. Στη βάση της ιεραρχίας (συχνότερος στόχος), βρίσκεται στόχος που παραπέμπει στην ανάγκη της επιβίωσης και ευζωίας (απόκτηση εργασίας), σε απόλυτη συμφωνία με το καθολικό μοντέλο περί αναγκών του Maslow (1954). Αμέσως μετά, αντί να επικρατούν στόχοι αναφερόμενοι στην ασφάλεια, όπως προβλέπει το ιεραρχικό μοντέλο, συμφύρονται στόχοι που παραπέμπουν τόσο στην ασφάλεια (οικονομική ανεξαρτησία, υγεία) όσο και στην ανάγκη της αγάπης και του ανήκειν (δημιουργία οικογένειας, ποιότητα σχέσεων, φιλία). Η παρατήρηση αυτή τονίζει ότι ίσως, για το ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο ασφάλεια και ανήκειν είναι συνυφασμένα, διότι οι εκτεταμένοι οικογενειακοί και κατ' επιλογήν φιλικό δεσμοί περιβάλλουν και προστατεύουν το άτομο, υποκαθιστώντας συχνά την έλλειψη θεσμοθετημένων δομών ασφάλειας. Υπό αυτό ακριβώς το πρίσμα πρέπει να γίνει αντιληπτός και ο νοηματικός διαχωρισμός μεταξύ δημιουργίας οικογένειας, απόκτησης παιδιών και γάμου. Οι συμμετέχοντες, ωστόσο, μοιάζει να θεωρούν ότι ο πρώτος στόχος είναι πιο επιθυμητός, ότι έχει πληρέστερο και συνθετότερο νόημα από τους άλλους δύο, τους οποίους μπορεί κάλλιστα να συμπεριλαμβάνει χωρίς να αλλοιώνεται το νόημά του. Αντίθετα, εκείνοι έχουν φτωχότερο και στε-

νότερο νόημα και αποτελούν λιγότερο επιθυμητούς στόχους. Εκτός αυτού, η δημιουργία οικογένειας παραπέμπει σε σύνθετο, ουσιαστικό και μακροχρόνιο πλέγμα συντροφικών σχέσεων που δεν ισοδυναμεί απαραίτητως με τους στόχους «γάμος» και «απόκτηση παιδιών» ακόμη κι αν εκληφθούν προσθετικά.

Στην εισαγωγή μας, ισχυριστήκαμε ότι η μείωση της γαμηλιότητας ίσως να έχει να κάνει με αλλαγή στη στοχοθεσία των νέων, οι οποίοι ιεραρχούν άλλους προσωπικούς στόχους ως σημαντικότερους του γάμου. Τα ευρήματά μας όμως δεν συμφωνούν με αυτήν την εικασία, εφόσον η δημιουργία οικογένειας, αν και όχι ο ίδιος ο γάμος, συνεχίζει να αποτελεί σημαντικότατο στόχο. Βεβαία, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, ταυτόχρονα, ο πιο συχνός στόχος των νέων, η απόκτηση εργασίας, είναι και γίνεται συν τω χρόνω ιδιαίτερα απαιτητικός και από τη στιγμή που αποτελεί συντελεστικό και λειτουργικό στόχο για τη δημιουργία οικογένειας, μπορεί στην πραγματικότητα να λειτουργεί ανασταλτικά προς αυτόν. Με άλλα λόγια, η μη πραγματοποίηση του συντελεστικού στόχου της απόκτησης εργασίας μπορεί να αναστείλει επί πολύ τον τελικό στόχο της δημιουργίας οικογένειας.

Τέλος, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η αναπόσταση των στόχων ζωής δεν διέφερε σοβαρά μεταξύ άγαμων και έγγαμων, γενικότερα ή ως προς το στόχο του γάμου ειδικότερα. Βεβαίως, είναι αξιοσημείωτες οι δύο εξαιρέσεις. Οι άγαμοι επιθυμούσαν την Απόκτηση παιδιών, περισσότερο από του έγγαμους. Η διαφορά αυτή είναι εύλογη εφόσον για τους έγγαμους ο στόχος αυτός είναι ψυχολογικά και ρεαλιστικά εγγύτερος. Επίσης οι άγαμοι επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν ταξίδια περισσότερο από τους έγγαμους. Η διαφορά ίσως εξηγείται από τον πιο ποδηγητημένο και στοχοθετημένο βίο των έγγαμων, εντός του οποίου οι στόχοι αναψυχής οφείλουν να εντάσσονται σε ένα πιο περιοριστικό πλαίσιο. Η έλλειψη άλλων σοβαρών διαφορών υποδεικνύει ότι η όλη αναπόσταση των στόχων ζωής είναι κοινή για έγγαμους και άγαμους και ίσως να μην τροποποιείται τόσο δραματικά, όσο θα περίμενε κανείς, από το γάμο, ως γεγονός ζωής.

Προϋποθέσεις για την απόφαση σύναψης γάμου. Αναμέναμε ότι μεταξύ των προϋποθέσεων για την απόφαση γάμου θα ανέκυπταν συχνά αναφερόμενα χαρακτηριστικά στοιχεία του ενσωματωμένου στην ελληνική αντίληψη παραδοσιακού δυτικότροπου ατομοκρατικού μοντέλου για το γάμο. Τέτοια στοιχεία είναι η εξεύρεση του κατάλληλου, με ατομικά κριτήρια, συντρόφου, η ύπαρξη σταθερής ποιοτικής σχέσης και η πρότερη διασφάλιση προσωπικών στόχων, όπως της ολοκλήρωσης σπουδών και της εργασιακής αποκατάστασης. Θεωρήσαμε ότι οι προϋποθέσεις αυτές θα πρέπει να αναφέρονται συχνότερα από την ετοιμότητα για απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας. Επίσης, δεν αναμέναμε να θεωρείται προϋπόθεση η χαρακτηριστική για το παλαιότερο ελληνικό πλαίσιο της απόφασης γάμου, συναίνεση του κοινωνικού-οικογενειακού πλαισίου.

Παρά το ότι, σε γενικές γραμμές, οι συμμετέχοντες ακολούθησαν την «οδηγία» περί «αντικειμενικών προϋποθέσεων» για την απόφαση γάμου, ανέφεραν και ορισμένες προϋποθέσεις που διασταλτικά μόνο θα μπορούσαν να θεωρηθούν αντικειμενικές, όπως η ικανοποιητική σχέση, το αίσθημα ετοιμότητας για γάμο και η αγάπη. Ωστόσο, πρόκειται για προϋποθέσεις που κατά την υποκειμενική τους αντίληψη ήταν αντικειμενικές και έτσι τις εκλάβαμε.

Όπως αναμενόταν, προϋποθέσεις συχνότερες από την απόκτηση παιδιών, τη δημιουργία οικογένειας και τη καταλληλότητα της ηλικίας –προϋποθέσεις του παραδοσιακού ελληνικού πλαισίου– ήταν ατομοκρατικού χαρακτήρα προϋποθέσεις του δυτικού πλαισίου, όπως η επαγγελματική αποκατάσταση, η εύρεση κατάλληλου συντρόφου, η οικονομική άνεση και η ικανοποιητική σχέση. Επίσης, ορισμένες άλλες χαρακτηριστικές προϋποθέσεις του ελληνικού παραδοσιακού πλαισίου εμφανίζονται μεν, αλλά με πολύ μικρές συχνότητες, όπως η επίτευξη ανεξαρτησίας από την πατρική οικογένεια και η συμμετοχή της πατρικής οικογένειας στο γάμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η επαγγελματική αποκατάσταση αναφέρεται ως απολύτως αυτονομημένο θέμα και δεν συνδέεται λειτουργικά με άλλες προϋποθέσεις. Το αυτό μπορεί να παρατηρηθεί για την επιθυμία απόκτησης παι-

διών, την καταλληλότητα του συντρόφου και την ικανοποιητική σχέση. Εμμέσως, τα άτομα δηλώνουν ότι οι προϋποθέσεις αυτές συνδέονται με τη σύναψη γάμου αλλά δεν είναι απαραίτητο να συνδέονται λειτουργικά ή με άλλον τρόπο μεταξύ τους. Πιθανόν να υπονοείται ότι οποιαδήποτε από τις προϋποθέσεις αυτές είναι ικανή για τη σύναψη του γάμου. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο συνδυασμός προϋποθέσεων που συνδυάζουν την ικανοποίηση, αφενός, σύνθετων προσωπικών κριτηρίων και, αφετέρου, απαιτητικών αντικειμενικών όρων δε διευκολύνει τη γαμηλιότητα και ίσως συμβάλει στην παρατηρούμενη μείωσή της.

Λόγοι για την απόφαση σύναψης γάμου. Αναμέναμε ότι, εφόσον επικρατεί το δυτικότροπο παραδοσιακό μοντέλο μεταξύ των λόγων θα πρέπει να αναφέρεται συχνότερα η επιθυμία για απόκτηση παιδιών και δημιουργία οικογένειας και ότι εάν έχουν διαδοθεί οι νεότερες αντιλήψεις περί γάμου ως συντροφικής σχέσης και όχι απαραίτητως ως σχέσης που αποσκοπεί στη δημιουργία οικογένειας και στην απόκτηση παιδιών, θα πρέπει να ανακλύπουν και να έχουν υψηλότερη συχνότητα η ανάγκη για συντροφικότητα και η ποιοτική σταθερή σχέση από την απόκτηση παιδιών και τη δημιουργία οικογένειας.

Οι συχνότερα αναφερόμενοι λόγοι για τη σύναψη γάμου ήταν μεν ενδοπροσωπικοί, όπως η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας, αλλά καθαρώς συνδεόμενοι τόσο με τη δυτική περί γάμου παραδοσιακή αντίληψη όσο και με την ελληνική παραδοσιακή αντίληψη. Αμέσως, όμως, μετά ακολουθούσαν λόγοι διαπροσωπικοί ή αναφερόμενοι στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, όπως η κοινή ζωή, η καταλληλότητα του συντρόφου, η αγάπη και η συντροφικότητα, οι οποίοι συνδέονται με τη σύγχρονη αντίληψη για το γάμο. Παρατηρήθηκε ότι τόσο η απόκτηση παιδιών όσο και η δημιουργία οικογένειας ήταν λόγοι που τα άτομα επικαλούνταν καθαυτούς και τους θεωρούσαν ικανή αιτιολόγηση για την απόφασή τους να συνάψουν γάμο, χωρίς να τους συνδέουν με τους υπόλοιπους λόγους. Το αυτό θα μπορούσε να ειπωθεί και για τους λοιπούς λόγους, που παραπέμπουν στη σύγχρονη αντίληψη περί μακροχρόνιας συμβίωσης (κοινή ζωή, αγάπη, κα-

ταλληλότητα του συντρόφου και συντροφικότητα), παρόλο που αναφέρονταν λιγότερο συχνά. Είναι αξιοσημείωτο ότι μεταξύ των λόγων παρουσιάζονται, αν και με μικρή συχνότητα, λόγοι κοινωνικοί, όπως η πίεση του συγγενικού περιβάλλοντος και η κοινωνική αποδοχή. Και τα δύο θέματα παραπέμπουν στην παραδοσιακή ελληνική αντίληψη για το γάμο.

Συμπέρασμα. Γενικά, εντυπωσιάζει ότι ο ίδιος ο γάμος ως στόχος δεν είναι θελκτικός για τους συμμετέχοντες και διακρίνεται σαφώς από συγγενείς λειτουργικά έννοιες, όπως η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας. Ειδικότερα, η δημιουργία οικογένειας όχι μόνο διακρίνεται από το γάμο αλλά είναι και ένας από τους πιο επιθυμητούς στόχους. Πιθανόν αποτελεί αντανάκλαση της παραδοσιακής ελληνικής αντίληψης για το γάμο, τουλάχιστον αυτής που τον συνδέει με την απόκτηση, συντήρηση και ενδυνάμωση του οικογενειακού πλαισίου και των δεσμών του. Το πλαίσιο αυτό, βεβαίως, περιλαμβάνει εν δυνάμει την απόκτηση παιδιών και το γάμο ως θεσμική κατοχύρωση, αντίληψη παραδοσιακά δυτική, αλλά η έμφαση φαίνεται να βρίσκεται στην ασφάλεια των δεσμών. Η διάκριση των τριών λειτουργιών (γάμος, δημιουργία οικογένειας, απόκτηση παιδιών) πιθανόν να δηλώνει τη σύγχρονη συνειδητοποίηση ότι οι στόχοι αυτοί μπορεί μεν να συνδέονται αλλά και να είναι ανεξάρτητοι. Ίσως, να έχουμε να κάνουμε με μια μοντέρνα αντίληψη, προδρομική των εναλλακτικών μορφών συμβίωσης και οργάνωσης του ιδιωτικού βίου.

Ως προς τις προϋποθέσεις του γάμου, είναι σαφές ότι επικρατεί το δυτικό παραδοσιακό μοντέλο. Τα άτομα δηλώνουν ότι πρέπει να έχουν εκπληρωθεί σοβαρές, απαιτητικές και ακόμη μακροχρόνιες στην περάτωσή τους, ατομοκρατικού χαρακτήρα προϋποθέσεις για να προχωρήσουν στην απόφαση για γάμο, που αφενός αφορούν την οικονομική ολοκλήρωση και αυτονομία τους και αφετέρου την καταλληλότητα, με προσωπικά πάντα κριτήρια, της σχέσης που έχουν επιλέξει. Η ατομική επιθυμία για απόκτηση παιδιών αποτελεί, και στο πλαίσιο των προϋποθέσεων, σημαντικό παράγοντα, κεντρικό για τη δυτική αντίληψη περί γάμου.

Οι λόγοι που επικαλέστηκαν τα άτομα για τη

σύναψη γάμου, συνάδουν περισσότερο με τα ευρήματα των στόχων γάμου, εφόσον αναδεικνύουν την ταυτόχρονη ύπαρξη και ανεξαρτησία παραδοσιακών δυτικών θεμάτων (απόκτηση παιδιών, δημιουργία οικογένειας), παραδοσιακών ελληνικών (πίεση συγγενικού περιβάλλοντος, κοινωνική αποδοχή) και μη παραδοσιακών θεμάτων (κοινή ζωή, αγάπη, καταλληλότητα συντρόφου).

Τα δεδομένα μας υποδεικνύουν ότι το ίδιο το βίωμα του γάμου μπορεί να μην διαφοροποιεί ούτε τους στόχους ζωής ούτε τις γενικότερες αντιλήψεις για τους λόγους και τις προϋποθέσεις του γάμου. Η έλλειψη διαφορών, με μόνες εξαιρέσεις τη συχνότερη επιθυμία των αγάμων για απόκτηση παιδιών και ταξίδια, ίσως αναδεικνύει την ισχύ της παραδοσιακής αναπαράστασης του γάμου. Δηλαδή την εποικοδομησή της γύρω από την απόκτηση παιδιών και ίσως τους αυτοπεριορισμούς στον τρόπο οργάνωσης του καθημερινού βίου που αυτή επιβάλλει (περιορισμός ταξιδιών).

Τα ευρήματα αυτά εν μέρει εναρμονίζονται με την προηγούμενη βιβλιογραφία, η οποία έχει δείξει ότι γενικά ο γάμος συνδέεται με τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί απόκτησης παιδιών και οικογένειας (Γεώργας et al., 2004. Παυλόπουλος, 2006. Τσανίρα, 2008), ενώ ταυτόχρονα αρχίζει απλώς να συνυπάρχει με νέες αντιλήψεις για εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης του ιδιωτικού βίου (Μαράτου-Αλιπράντη, 2010). Αν και πουθενά δεν αναφέρθηκαν στόχοι όπως «συμβίωση», «εργénικη ζωή», «απόκτηση παιδιού εκτός γάμου», «μονογονεϊκή οικογένεια» κ.ο.κ., θεωρούμε ότι τούτο οφείλεται στο ότι αυτές οι μορφές βίου συνήθως προκύπτουν, και γίνονται εκ των υστέρων αποδεκτές ή ανεκτές χωρίς να προεπιλέγονται – τουλάχιστον όχι ακόμη-, στις ζωές των ανθρώπων. Ο γάμος δεν έχει χάσει την αίγλη του, η στοχοθεσία εναλλακτικών μορφών μακροχρόνιας συμβίωσης ή οργάνωσης τού προσωπικού βίου θεωρούμε ότι βιώνεται ακόμη ως κοινωνικά μη επιθυμητή.

Η παρούσα έρευνα διαφωτίζει και διακρίνει το γνωστικό πεδίο που περιβάλλει την έννοια γάμος, το οποίο φαίνεται να περιέχει γνωσθήματα από ευρύ φάσμα παλαιότερων και νεώτερων αντιλήψεων, παραδοσιακών και σύγχρονων, δυτικότερων και «ελληνικών». Το περιορισμένο και μη πιθανολογι-

κό δείγμα που χρησιμοποιήσαμε δεν μπορεί βεβαίως να συμβάλει σε γενικές συναγωγές. Ωστόσο, τα περιγραφικά μας ευρήματα υπαινίσσονται ότι επικρατεί η παραδοσιακή δυτική αντίληψη που συνδέει το γάμο με τη δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση παιδιών. Συμφωνώντας προς τη γενική αυτή αντίληψη, οι συμμετέχοντες έθεσαν ως προϋπόθεση σύναψης γάμου την εκπλήρωση ατομικών κριτηρίων και στόχων, στο επίπεδο της οικονομικής ανεξαρτησίας και των διαπροσωπικών σχέσεων. Ακόμη, μεταξύ των ευρημάτων, εμφανίζονται θεματικές της σύγχρονης αντίληψης για τη μακροχρόνια συμβίωση, όπως η καταλληλότητα του συντρόφου, η ποιότητα της σχέσης, η κοινή ζωή, η συντροφικότητα και η δοκιμασμένη συμβίωση. Τούτο όμως δε συμβαίνει σε βαθμό που θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι τα θέματα αυτά αντανακλούν εναλλακτικά προς το μοντέλο του γάμου σχήματα μακροχρόνιας συμβίωσης. Το παραδοσιακό ελληνικό πλαίσιο αντίληψης του γάμου μοιάζει να έχει ενσωματωθεί στο δυτικό μοντέλο, με την έμφαση που δίδεται σε αυτή καθαυτή τη δημιουργία οικογένειας, έναντι του γάμου ή της απόκτησης παιδιών. Η παραδοσιακή κοινωνική πίεση για την απόφαση γάμου ή τη θετική της εκδοχή, η κοινωνική αποδοχή που επιφυλάσσεται στο παντρεμένο ζευγάρι, αποτελούν επίσης ασθενείς αλλά υπαρκτές εκδηλώσεις του παραδοσιακού ελληνικού πλαισίου.

Άρα θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί ότι, παρά την επικράτηση της παραδοσιακής δυτικής αντίληψης για το γάμο, οι μεν νέες τάσεις περί συντροφικότητας έχουν απλώς κάνει την ισχυρή τους εμφάνιση, οι δε παραδοσιακές ελληνικές αντιλήψεις περί απόφασης γάμου, τουλάχιστον αυτές που τη συνδέουν με την αποδοχή της από το στενό κοινωνικό πλαίσιο, δεν έχουν ακόμη εντελώς υποχωρήσει.

Βιβλιογραφία

- Adams, J.M., & Jones, W.H. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1177-1196.
- Barrett, M. & McIntosh, M (1982). *The Anti-social Family*. London: Verso.
- Baucum, H., Epstein, N., Rankin, A., & Burnett, K. (1996). Assessing relationship standards: The inventory of specific relationship standards. *Journal of Family Psychology*, 10, 72-88.
- Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power* (L. C. Clough, Trans.). Cornwall: Polity Press.
- Byrd, S.E. (2009). The social construction of marital commitment. *Journal of Marriage and Family*, 71, 318-336.
- Bynner, J. (2009). *Lifelong Learning and Crime: A Life-course Perspective: IFLL Public Value Paper 4*. Leicester: NIACE.
- Byrne, A., & Carr, D. (2005). Caught in the Cultural Lag: The Stigma of Singlehood. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 16(23), 84-91.
- Γεώργας, Δ. (1995). Αξίες και διαφυλικές σχέσεις. Στο Ι.Ν. Παρασκευόπουλος, Η. Μπεζεβέγκης, Ν. Γιαννίτσας & Α. Καραθανάση (επιμ.), *Διαφυλικές Σχέσεις* (σσ. 30-45). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεώργας, Δ., Γκαρή, Α., & Μυλωνάς, Κ. (2004). Σχέσεις με συγγενείς στην ελληνική οικογένεια. Στο Λ. Μουσοπούρου & Μ. Στρατηγάκη (επιμ.), *Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής: θεωρητικές αναφορές και εμπειρικές διερευνήσεις*, σσ. 81-92. Αθήνα: Gutenberg.
- Charlton, B.G. (2007). Psychological neoteny and higher education: Associations with delayed parenthood. *Medical Hypotheses*. 69, 237-40.
- Cochran, W.G. (1950). The Comparison of percentages in matched samples. *Biometrika*, 37, 256-66.
- Coontz, S. (2008). *Ιστορία του γάμου: Από την υποταγή στην οικειότητα ή πώς η αγάπη νίκησε τον γάμο*. Αθήνα: Πολύτροπον.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Doumanis, M. (1983). *Mothering in Greece: From collectivism to individualism*. New York: Academic Press.
- Fliss, J.L. (1981). *Statistical methods for rates and proportions* (2nd ed.). New York: John Wiley.
- Foa, E.Z., & Foa, U.G. (1980). Resource theory: Interpersonal behavior as exchange. In K. Gergen, M. Greenberg & R. Willis (Eds.), *Social*

- exchange: *Advances in theory and research* (pp. 32-45). New York: Plenum.
- Galland, O. (2002). *Le jeunes*. Paris: La Decouverte.
- Georgas, J. (1989). Changing family values in Greece: From collectivist to individualist. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 20*, 80-91.
- Jamieson, J. (1999). Intimacy transformed? A critical look at the 'pure relationship'. *Sociology, 33*(3), 477-494.
- Johnson, M. P. (1991). Commitment to personal relationships. In W. H. Jones & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (Vol.3, pp. 117-143). London: Jessica Kingsley.
- Jones, D., & Nelson, S. (1996). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce and Re-marriage, 26*, 171-189.
- Ιωαννίδη-Καπόλου, Ε. (2002). Κοινωνικός αποκλεισμός και μετανάστευση στην Ευρώπη. *Πρακτικά τριήμερου Συνεδρίου «Κοινωνικός Αποκλεισμός»* (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 16-18 Μαΐου 2002), σσ. 62-68 Αθήνα: Αρμός.
- Kasser, T. (2002a). *The high price of materialism*. Cambridge, MA: MIT.
- Kasser, T. (2002b). Materialistic Values and Well-being in Business Students. Coauthored with A. Ahuvia. *European Journal of Social Psychology, 32*, 137-146.
- Kasser, T., & Ryan, R.M. (1996). Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22*, 280-287.
- Kasser, T., Ryan, R.M., Couchman, C.E., & Sheldon, K.M. (2004). The independent effects of goal contents and motives on well-being: It's both what you do and why you do it. *Personality and Social Psychology Bulletin, 30*, 475-486.
- Κατάκη, Χ. (2012). *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κοτζαμάνης, Β. (1997). Γαμηλιότητα και διάλυση των εγγάμων συμβιώσεων στην Ελλάδα: Μια πρώτη δημογραφική προσέγγιση. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 94*, 61-152.
- Κοτζαμάνης, Β. (2000). *Οι δημογραφικές εξελίξεις κατά τη μεταπολεμική περίοδο στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στην Ελλάδα. Μία πρώτη προσέγγιση*. Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Κοτζαμάνης, Β. & Σοφianoπούλου, Κ. (2009). Η γαμηλιότητα των γυναικών στην Ελλάδα: ο θεσμός του γάμου σε κρίση; *Δημογραφικά Νέα, 3*, 1-4.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis. An introduction to its methodology*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Laner, R., & Russell, N. (1994). Course content and change in students: Are marital expectations altered by marriage education. *Teaching Sociology, 22*, 10-18.
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2010) Νέες μορφές οικογένειας. Τάσεις και εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα. *Εγκέφαλος, 47*(2), 55-66.
- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper.
- McNemar, Q. (1947). Note on the sampling error of the difference between correlated proportions or percentages. *Psychometrika, 12*(2), 153-157. DOI:10.1007/BF02295996. PMID 20254758.
- Miller, R.S., Perlman, D., & Brehm, S.S. (2007). *Intimate relationships*. Toronto, ON: McGraw-Hill.
- Μουσούρου, Λ. (1981). Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας. Στο Α. Μισέλ, *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μουσούρου, Λ. (2005). *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία των ηλικιών και των γενεών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Muncie, J., Wetherell, M., Dallos, R., Langan, M., Cochrane A. (επιμ.) (2010). *Οικογένεια*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Nock, S. L. (1998). *Marriage in men's lives*. New York: Oxford University Press.
- Orbuch, L., Veroff, J., & Holmberg, D. (1993). Becoming a married couple: The emergence of meaning in the first years of marriage. *Journal of Marriage and the Family, 55*, 815-826.
- Pett, M.A. (1997). *Nonparametric Statistics for Health Care Research: Statistics for Small Samples and Unusual Distributions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Παυλόπουλος, Β. (2006). Έρωσ ανίκατε μάχαν; Μια εμπειρική έρευνα για τους μύθους του γάμου. Στο Π. Κορδούτης, & Β. Παυλόπουλος (επιμ.), *Πεδία έρευνας στην κοινωνική ψυχολογία*. Αθήνα: Ατραπός.
- Quinn, N. (1996). Culture and contradiction: The case of Americans reasoning about marriage. *Ethos, 24*, 391-425.
- Raley, K., & Bratter, J. (2004). Not even if you were the last person on earth!: How marital search constraints affect the likelihood of marriage. *Journal of Family Issues, 25*, 167-181.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (1996). When paradigms

- clash: Comments on Cameron and Pierce's claim that rewards do not undermine intrinsic motivation. *Review of Educational Research*, 66, 33-38.
- Σακαλάκη, Μ. (2001). Η ανάλυση περιεχο ένου. Στο Σ. Παπαστάου (επιμ.), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία. Επιστημονικοί προβληματισμοί και μεθοδολογικές κατευθύνσεις* (σσ. 477-493). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Συμεωνίδου, Χ. (2002). Γάμος-Διαζύγιο, Συμβίωση-Χωρισμός στην Ελλάδα: Αποτελέσματα Έρευνας. Στο Λ. Μαράτου-Αλιπράντη (επιμ.), *Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη. Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα* (σσ. 115-130). Αθήνα: Gutenberg.
- Shulman, S., Rosenheim, E., & Knafo, D. (1999). The interface of adolescent and parent marital expectations. *American Journal of Family Therapy*, 27, 213-222.
- Sprecher, S., & Schwartz, P. (1994). Equity and balance in the exchange of contributions in close relationships. In M.J. Lerner & G. Mikula (Eds.), *Entitlement and the affectional bond* (pp. 11-42). Plenum Press.
- Surra, K., & Hughes D. (1997). Commitment Processes in Accounts of the Development of Premarital Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 59(1), 5-21.
- Τσανίρα, Ε. (2008). Η μετάβαση στην ενήλικη ζωή στην Αθήνα: συμπεριφορές, στάσεις, αντιλήψεις. Στο Δ. Εμμανουήλ, Ε. Ζακοπούλου, Ρ. Καυταντζόγλου, Θ. Μαλούτας & Α. Χατζηγιάνη (επιμ.), *Κοινωνικοί και χωρικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21ου αιώνα* (σσ. 22-33). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Wyatt, P.K. (1999). Conceiving couple commitment: Choice, promise, and fulfilment. In J.M. Adams & W.H. Jones (Eds.), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability, Perspectives on individual differences* (pp. 53-71). Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Marriage as a life goal. Preconditions and reasons for the decision to get married

ANTHI ARGYROUDI¹

PANOS KORDOUTIS²

ABSTRACT

The goal of the present research was to investigate whether marriage is perceived in terms of the traditional western model that defines it as the framework for having a family and children or whether it is also perceived in terms of companionship dictating both marriage and alternative to marriage ways of organizing private life, such as cohabitation. For this purpose, we examined whether marriage is a personal life goal. We also investigated the preconditions and reasons people acknowledge in order to get married. Participants were sixty married individuals and sixty not-married ones (23-43 years old) who were involved in a dating relationship. They provided basic demographic information and responded to three open cognitive response questionnaires, specifically constructed for the purposes of the study. In the first one, without any mention of marriage, they were asked to list their personal life-goals. In the second one, they stated preconditions for getting married and in the third the reasons for their decision to get married. Employment was the most frequent life-goal, followed by the goal of making a family and having relationships of good quality. Having a job and finding a good match for marriage were the most frequent preconditions. The most frequent reason for deciding to get married was the desire to have children and family. The traditional western model for marriage prevailed among participants' perceptions. However, there was weak evidence suggesting views on long-term co-habitation (relationship quality, companionship) and on the traditional Greek perception of marriage (decision of marriage due to social pressure or social acceptance).

Keywords: Marriage, Personal life-goals, Preconditions of marriage, Reasons for marriage, Decision of marriage.

1. *Address:* Dr. Department of Psychology, Panteion University of Social and Political Sciences, 136 Syngrou Av., 17671 Athens, Greece. Tel.: +306947021613. E-mail antharg@yahoo.gr
2. *Address:* Professor, Department of Psychology, Panteion University of Social and Political Sciences, 136 Syngrou Av., 17671 Athens, Greece. Tel.: +30 2109201708. E-mail pkord@otenet.gr